

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського

ДОПУСКАЮ ДО ЗАХИСТУ
Гарант освітньої програми

_____ Бочарова Ю. Г.
« ____ » _____ 2022 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти «Магістр»
за освітньою програмою "Економіка трансформацій"

на тему: «ДЕРЖАВНА ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА:
МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА НАПЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ»

Виконав здобувач вищої освіти _____ Дударенко Б. О. _____
(підпис)

Керівник: _____ доцент, к.е.н., доцент, Федотова Т.А _____
(підпис)

Кривий Ріг
2022

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
 ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ
 імені Михайла Туган-Барановського

Навчально-науковий інститут економіки, управління та адміністрування
 Кафедра _____ економіки та міжнародних економічних відносин
 Форма здобуття вищої освіти _____ денна
 Ступінь _____ магістр
 Галузь знань _____ Соціальна та поведінкові науки
 Освітня програма _____ «Економіка трансформацій»

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Гарант освітньої програми

_____ Бочарова Ю.Г.

підпис

« _____ » _____ 2022 р.

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВІТИ
Дударенко Богдан Олександрович

1. Тема роботи: «Державна інвестиційна політика: механізм реалізації та напрями підвищення ефективності»

Керівник роботи _____ к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки та міжнародних економічних відносин Федотова Т. А.

науковий ступінь, вчене звання, прізвище, ініціали

Затверджені наказом ДонНУЕТ імені Михайла Туган-Барановського від

2. Строк подання здобувачем ВО роботи “ _____ ” _____ 2021 р.

3. Вихідні дані до роботи: наукові статті, тези доповідей на наукові конференції, наукова література, офіційна статистика міжнародних організацій та країн _____

4. Зміст (перелік питань, які потрібно розробити):

Вступ

Основна частина

Висновки та рекомендації

Список використаних джерел

Додатки

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень).

Таблиць 3, рисунків 2

6. Дата видачі завдання: « _____ » _____ 20 _____ р.

7. Календарний план

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Підготовка теоретичної складової основної частини	до 27.09.2022 р.	
2	Підготовка аналітичної складової основної частини	до 15.10.2022 р.	
3	Підготовка висновків та рекомендацій	до 25.10.2022 р.	
4	Підготовка та оформлення вступу, списку використаних джерел та інших складових роботи	до 01.11.2022 р.	
5	Отримання відгуку від керівника	до 10.11.2022 р.	
6	Подання на кафедру завершеної роботи	до 20.11.2022 р.	
7	Проходження перевірки на академічний плагіат і нормоконтролю кваліфікаційної роботи	до 28.11.2020 р.	
8	Підготовка студента до захисту та захист кваліфікаційної роботи	28.11.2022 – 8.12.2022 р.	

Здобувач ВО _____ Дударенко Богдан Олександрович.
(підпис)

Керівник роботи _____ Федотова Т. А.
(підпис)

РЕФЕРАТ РЕФЕРАТ

Загальна кількість в роботі:

Сторінок 55, рисуноків 24, таблиць 4, додатків 2,
графічного матеріалу -, використаних джерел 56

Об'єкт дослідження: Процес формування та реалізації державної інвестиційної політики.

Предмет дослідження: Теоретичні, методичні та практичні питання щодо формування державної інвестиційної політики та механізму її реалізації в нестабільних умовах впливу внутрішнього і зовнішнього середовища та ризиків війни.

Мета дослідження: Розробка механізмів реалізації та напрямів підвищення ефективності державної інвестиційної політики та основних напрямів інвестування у післявоєнний період.

Методи дослідження: Описовий, групування та структуризації, аналізу та синтезу, порівняння, горизонтального та вертикального аналізів, SWOT-аналіз, графічний, обробка даних проведена із застосуванням прикладних програмних продуктів MS Excel.

- встановлено, що існують різні погляди авторів на сутність державної інвестиційної політики; запропоновано застосовувати морфологічний аналіз існуючих визначень для побудови логічного та системного дослідження державної інвестиційної політики;

встановлено, що державна інвестиційна політика розглядається як складова частина економічної політики держави, ряд заходів з боку органів державної влади, комплекс урядових рішень, системна і цілеспрямована інвестиційна діяльність, визначення структурних та кількісних потреб в інвестиційних ресурсах; визначені елементи, етапи та інструменти механізму реалізації державної інвестиційної політики

Основні результати дослідження:

- запропоновано аналіз державної інвестиційної політики України проводити за такими напрямками: аналіз іноземних інвестицій за даними платіжного балансу України; аналіз динаміки міжнародної інвестиційної позиції; аналіз динаміки і структури капітальних інвестицій; аналіз джерел фінансування капітальних інвестицій.
- проведено аналіз інвестиційної діяльності України у 2017-2021 роках, який показав активізацію інвестування, наявність від'ємної у довгостроковому періоді чистої міжнародної інвестиційної позиції, залежність України від зовнішніх інвестицій;
- досліджено механізм реалізації державної інвестиційної політики в Україні та державні органи, які її здійснюють; виявлено, що в останні аналізовані роки було удосконалено існуючі та прийнято нові законодавчі і регуляторні акти, які покращують реалізацію державної інвестиційної політики в Україні;
- проведено SWOT-аналіз державної інвестиційної політики в Україні для її реалізації у післявоєнний період, виявлено сильні та слабкі сторони, можливості і загрози;
- встановлено, що для успішної реалізації державної інвестиційної політики України у післявоєнний період потрібні: програма реалізації державної інвестиційної політики у післявоєнний період в межах Плану відновлення України та з обґрунтуванням її ефективності; державний орган – Національної Ради з відновлення України від наслідків війни та робочі групи, що з нею співпрацюють для реалізації інвестиційних проектів і програм, який має визначати пріоритетні напрями розвитку економіки України та проекти; можливості реалізації інвестиційних проектів по відновленню економіки України, які потрібно здійснювати у 3 етапи.

Ключові слова:

Інвестиції, інвестиційна діяльність, державна інвестиційна політика, інвестиційний механізм, інвестиційний аналіз, міжнародна інвестиційна позиція, SWOT-аналіз, план відновлення України

ЗМІСТ

	Стр.
Вступ	8
Основна частина	10
Висновки	44
Список використаних джерел	51
Додатки	54

ВСТУП

Актуальність теми. Розвиток ринкової економіки в Україні, необхідність розв'язання державою першочергових проблем відновлення країни, створення засад її економічної незалежності та вирішення довгострокових соціально-економічних завдань дають об'єктивні підстави говорити про необхідність впровадження ефективної державної інвестиційної політики. Це забезпечить розвиток та стимулювання інвестиційної активності в Україні, що стане одним із пріоритетів держави у післявоєнний період. Також це дозволить збільшити обсяг інвестиційних ресурсів, спрямованих на розвиток економічної та соціальної сфери країни.

Інтенсифікація інвестиційної діяльності в умовах війни та економічної кризи для української економіки можлива лише в умовах розвитку механізму реалізації державної інвестиційної політики. Це пояснює актуальність обраної теми магістерської роботи.

В економічній літературі тенденції розвитку державної інвестиційної політики та механізму її реалізації описані у працях вітчизняних та зарубіжних учених, серед яких Б. Адамов, А. Богданенко, О. Гаврилюк, Є. Голенищева, Б. Губський, Б. Данилишин, К. Дідур, С. Довбний, Т. Затонацька, В. Івченко, Р. Качур, З. Конохова, В. Кудрявцева, М. Назарчук, Н. Титаренко, О. Цанько, Л. Червова та ін.

Авторами досліджуються існуючі відмінності у визначенні сутності, ролі, механізму реалізації державної інвестиційної політики, характеристики значення держави у сфері інвестиційної діяльності. Однак сучасна економічна ситуація в країні, викликана війною України з Російською Федерацією, та особливості реалізації державної інвестиційної політики за таких умов виникла вперше й не описана у науковій літературі.

Зважаючи на це необхідність дослідження державної інвестиційної політики в Україні з урахуванням змін внутрішнього та зовнішнього економічного середовища, забезпечення сталого економічного зростання у післявоєнний період визначають вибір теми магістерської роботи та її поставлену мету.

Метою кваліфікаційної роботи є розробка процесів реалізації та напрямів покращення ефективності державної інвестиційної політики та основних векторів інвестування у післявоєнний стан.

Завданнями кваліфікаційної роботи. Для досягнення поставленої мети необхідно сформулювати та вирішити такі завдання:

- дослідити сутність, цілі та завдання державної інвестиційної політики;
- сформулювати структурну декомпозицію механізму реалізації державної інвестиційної політики;
- зробити аналітичну оцінку сучасного розвитку інвестиційної діяльності в Україні;
- надати характеристику механізму реалізації державної інвестиційної політики в Україні;

- провести SWOT-аналіз реалізації державної інвестиційної політики в Україні у післявоєнний період;
- визначити напрями успішної реалізації державної інвестиційної політики в Україні у післявоєнний період.

Об'єктом дослідження у роботі є процес формування та реалізації державної інвестиційної політики.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні питання щодо формування державної інвестиційної політики та механізму її реалізації в нестабільних умовах впливу внутрішнього і зовнішнього середовища та ризиків війни.

Методи дослідження. При дослідженні державної інвестиційної політики у роботі застосовувалися такі методи: описовий, групування та структуризації, аналізу та синтезу, порівняння, горизонтального та вертикального аналізів, SWOT-аналіз, графічний, обробка даних проведена із застосуванням прикладних програмних продуктів MS Excel.

Інформаційна база дослідження. У роботі використано законодавчу і нормативно-правову базу, статистичні звіти Державної служби статистики України та міжнародних організацій, Міністерства економіки України, урядового Офісу залучення інвестицій, наукові статті, монографії, навчальні матеріали, інтернет-джерела.

ОСНОВНА ЧАСТИНА

Дослідження державної інвестиційної політики та механізмів її реалізації доцільно розпочати з визначення термінології, що застосовується у даній магістерській роботі.

Сутність поняття «інвестиційна політика» розглядають як вітчизняні, так і зарубіжні вчені. В «Економічній енциклопедії» інвестиційна політика розглядається як «комплекс урядових рішень, які визначають основні напрями джерела та обсяги використання капітальних вкладень в економіку, різні її сфери та галузі» [1]. Автори роботи [2] під інвестиційною політикою розуміють цілеспрямовані заходи, спрямовані на «виявлення, задоволення та модифікацію інвестиційних потреб залежно від умов, разом із зазначенням фінансування». Інвестиційна політика формується та реалізується відповідно до загальної політики економічного розвитку суб'єкта (підприємства, організації, держави) та спрямована на відновлення та/або збільшення основного капіталу.

Визначення поняття «інвестиційна політика» багатогранне та розглядається на всіх рівнях – у мікро-, мезо- та макроекономіці. Зважаючи на це інвестиційна політика характеризує встановлення масштабів і напрямів інвестування коштів в активи, проекти тощо, які відповідають інтересам підприємств, галузей, держави, суспільства [3].

У сучасній економічній літературі немає єдиної картини національної інвестиційної політики. Вона визначається як комплекс правових, адміністративних та економічних заходів, спрямованих на поширення та активізацію інвестиційних процесів або як частина національної економічної політики для забезпечення ефективної інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання. Перше визначення занадто загальне. Інше зводить інвестиційну політику країни лише до цих заходів. Національна інвестиційна політика враховує діяльність країни щодо визначення цілей розвитку інвестиційного процесу країни, його основних завдань і пріоритетних напрямів, комплексу заходів щодо реалізації визначених завдань.

Інвестиційна політика є важливою передумовою розвитку соціально-економічних процесів. Вона забезпечує можливості держави впливати на темпи виробництва, науково-технічний розвиток, структуру суспільного виробництва, вирішувати різноманітні проблеми, стратегічні виклики [4].

Інвестиційна політика є складовою частиною економічної політики, що здійснюється країнами та компаніями за структурою, обсягом, напрямом використанням та одержувачами інвестицій з урахуванням необхідності оновлення основних засобів та збільшення активів. Механізм управління інвестиційною політикою є основною складовою системи, яка регулює процес розробки та реалізації інвестиційних рішень, що забезпечують сталий розвиток національної економіки. Інвестиційна політика є складовою частиною загальноекономічної стратегії, яка визначає вибір і реалізацію найбільш раціональних шляхів оновлення і розширення виробничого і науково-

технічного потенціалу. Ця політика спрямована на досягнення фінансової стабільності та створення умов для майбутнього розвитку [5].

Враховуючи наведене вище можна визначити, що існують різні погляди на сутність державної інвестиційної політики, визначення різних цілей і завдань на кожному етапі її реалізації тощо. Тому для побудови логічного та системного дослідження державної інвестиційної політики доцільно провести морфологічний аналіз існуючих визначень. Структурна схема проведення морфологічного аналізу наведена на рис. 1.

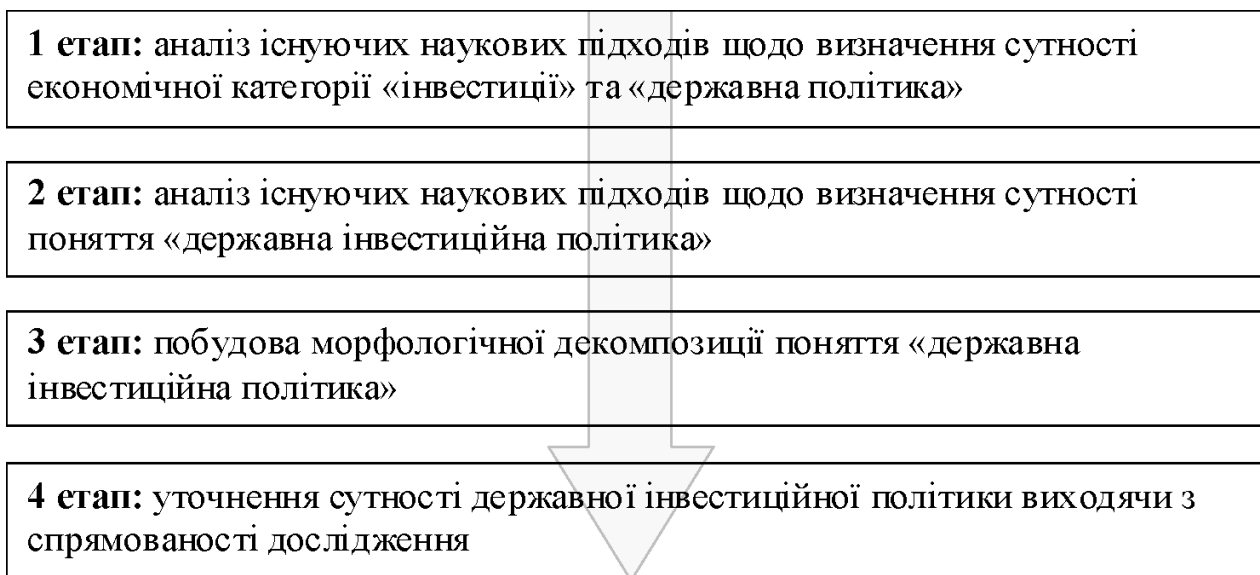

Рисунок 1 – Структурна схема проведення морфологічного аналізу сутності державної інвестиційної політики

Джерело: складено автором

Отже, на першому етапі доцільно проаналізувати існуючі наукові підходи щодо визначення сутності економічної категорії «інвестиції» та «державна політика».

На рис. 2 наведені погляди на сутність інвестицій. Огляд літератури довів складність та багатоаспектність даної економічної категорії. Сутність інвестицій розглядали класики економічної думки та сучасні дослідники. Кожен з них зробив вагомий вклад у трактування цього поняття.

З дослідженого видно, що є визначення сутності інвестицій відповідно до чинного законодавства. А крім нього є велика кількість поглядів науковців, які мають різне трактування цього терміну. Наприклад, як вкладення грошей для досягнення власних цілей суб'єктами інвестування; як приріст капіталу або одержання додаткового доходу внаслідок вкладення коштів інвестором. Існують й інші погляди. Але всі вони зводяться до процесу вкладання коштів з отриманням будь-якої вигоди або досягнення мети. При цьому потрібно пам'ятати, що вкладення повинні бути достатніми, щоб компенсувати інвестору ризики, інфляцію, альтернативне використання коштів тощо.

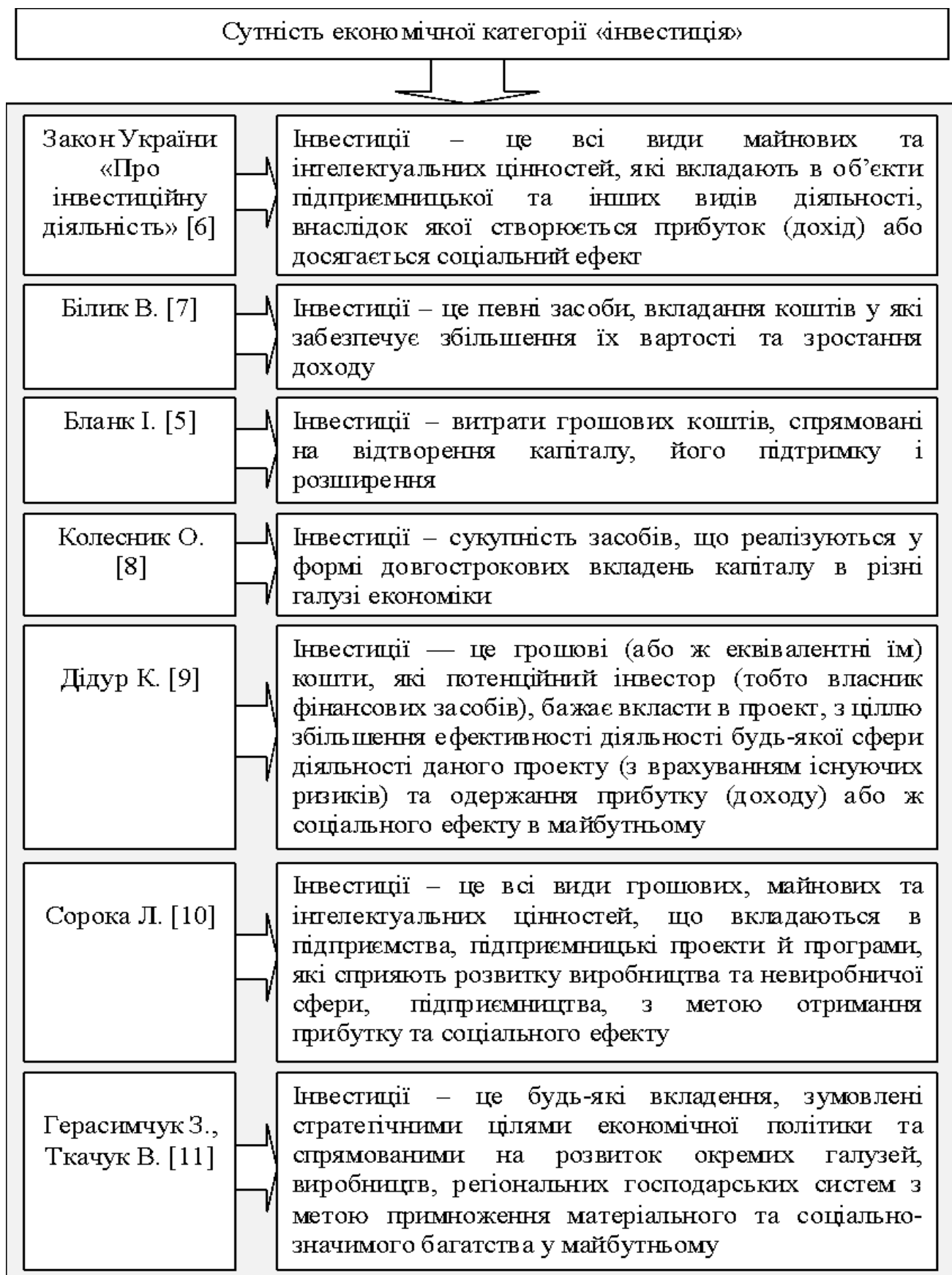

Рисунок 2 – Сутність економічної категорії «інвестиція»

Джерело: складено автором на основі [6-11]

Існує широка класифікація видів інвестицій. Але розглядаючи у магістерській роботі державну інвестиційну політику доцільно надати визначення поняттю «державні інвестиції». Ними є види грошових, майнових та інтелектуальних цінностей, які вкладаються центральними і місцевими органами влади та управління в об'єкти інвестування (активи, проєкти і програми) за рахунок коштів бюджетів, позабюджетних фондів і залучених коштів з метою отримання соціальних, економічних, екологічних та інших ефектів.

Далі розглянемо сутність поняття «державна політика». У загальному аспекті традиційного сприйняття «політика» – це мистецтво управління державою. В «Енциклопедичному словнику з державного управління» державну політику визначають як «дії системи органів державної влади згідно з визначеними цілями, напрямками, принципами для розв'язування сукупності взаємопов'язаних проблем у певній сфері суспільної діяльності» [12, с. 144-145].

Рябічко О. [13] зазначає, що державну політику слід розглядати як стратегічний курс уряду, спрямований на досягнення цілей, задоволення потреб, використання можливостей із визначенням очікуваних результатів та конкретизацією стану розв'язання проблем.

Андріяш В.І. визначає сутність державної політики як «оптимальний синтез об'єктивних тенденцій суспільного розвитку і суб'єктивних суджень людей про власні інтереси в суспільстві» [14]. При цьому зазначає, що державна політика та погляди окремих політичних сил це різні речі. Вона повинна бути об'єднуючою силою та забезпечувати позитивний розвиток суспільства.

Отже, державну політику потрібно розглядати як комплекс заходів, дій, рішень уряду, державних органів спрямовану на досягнення поставлених цілей держави та розв'язання суспільних проблем.

Поєднання економічних категорій «інвестиції» та «державна політика» дозволяє зрозуміти сутність економічної категорії «державна інвестиційна політика» (рис. 3).

Рисунок 3 – Поєднання економічних категорій «інвестиції» та «державна політика»

Джерело: складено автором

Погляди на сутність державної інвестиційної політики наведені у таблиці 1.

Таблиця 1 – Сутність державної інвестиційної політики

Автор, джерело	Визначення сутності
Шевердіна О. [15]	Державна інвестиційна політика – це складова економічної політики держави, що включає комплекс правових, адміністративних та економічних заходів, що провадиться з метою поширення та активізацію інвестиційних процесів, а також регулювання капіталовкладень для контролю над структурною перебудовою виробництва, його технічного та технологічного оновлення і модернізації.
Коюда О., Лепейко О., Коюда В. та ін. [16]	Державна інвестиційна політика – визначення структурних та кількісних потреб в інвестиційних ресурсах, збільшення джерел фінансування, вибір пріоритетних напрямів фінансування та формування ефективної пропозиції для залучення інвестицій.
Богданенко А. [17]	Державна інвестиційна політика — це ряд заходів відповідних органів державної влади в напряму ефективного здійснення інвестиційних процесів з метою забезпечення сталого економічного розвитку країни.
ч. 3 ст. 10 Господарського кодексу України [4]	Державна інвестиційна політика – політика, що спрямована на створення суб'єктам господарювання необхідних умов для залучення і концентрації коштів на потреби розширеного відтворення основних засобів виробництва, переважно у галузях, розвиток яких визначено як пріоритети структурно-галузевої політики, а також забезпечення ефективного і відповідального використання цих коштів та здійснення контролю за ним.
Кудрявцева В. [19]	Державна інвестиційна політика – окрема обов'язкова складова її економічної політики, що являє собою системну і цілеспрямовану діяльність визначених державних органів по створенню та реалізації спеціального алгоритму заходів, з метою активізації або гальмування параметрів функціонування інвестиційного ринку, або окремих його сегментів, за допомогою формування відповідного за змістом нормативно-правового забезпечення інвестиційних відносин, застосування необхідних засобів державного їх регулювання та прямої участі держави як суб'єкта зазначених відносин, що базуються на закріпленій у державній програмі інвестиційного розвитку узгодженій моделі такого ринку.
Петухова О. [20]	Державна інвестиційна політика – комплекс урядових рішень, що визначають основні напрямки використання капіталовкладень в економіці, різні її сфери та галузі

Джерело: складено автором на основі [4,15-17, 19-20]

Огляд сутності державної інвестиційної політики різними авторами доводить, що це багатоаспектне та різнопланове поняття. Воно визначається як:

- складова частина економічної політики держави;
- ряд заходів з боку органів державної влади;
- комплекс урядових рішень;
- системна і цілеспрямована інвестиційна діяльність;
- визначення структурних та кількісних потреб в інвестиційних ресурсах.

На наш погляд, найбільш вдалим є визначення Голеніщевої Є. [21]. Вона трактує державну інвестиційну політику як «комплекс взаємопов'язаних цілей та заходів щодо забезпечення необхідного рівня та структури капіталовкладень в економіку країни і окремі її сфери і галузі, підвищенню інвестиційної активності всіх основних агентів відтворювальної діяльності: населення, підприємців і держави; діяльність держави, спрямована на вишукування джерел інвестицій і встановлення раціональних областей їх використання» [21]. Це визначення взято за основу у даній магістерській роботі.

Державна інвестиційна політика направлена на виконання цілей, важливих для суспільства. Зважаючи на це розглянемо цілі і завдання державної інвестиційної політики.

Структурну декомпозицію цілей і завдань державної інвестиційної політики, яку пропонує Гриценко Л. [22] наведено на рис. 4.

У роботі Голеніщева Є.Ю. [21] визначене головне завдання державної інвестиційної політики як утворення сприятливого інвестиційного середовища для залучення інвестиційних ресурсів та ефективного їх використання в розвитку економіки і соціальної сфери.

Богланенко А.Г. вважає, що головною метою державної інвестиційної політики є залученні інвестицій в обсягах, які можуть забезпечити проведення диверсифікації виробництва, розширеного відтворення економіки тощо [17].

Затонацька Т. визначає державну інвестиційну політику на національному та на міжнародному рівнях. На національному інвестиційна політика має на меті «прискорення економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності національного виробництва шляхом досягнення синергетичного ефекту та реалізацію стратегій розвитку окремих галузей економіки» [23].

Важливим є визначення цілі державної інвестиційної політики на міжнародному рівні. Вона полягає у забезпеченні економічної безпеки країни шляхом формування сприятливого інвестиційного клімату іноземних інвесторів, збалансованості їх прав та обов'язків та аналогічних прав і обов'язків приймаючої країни для гарантування виконання інвестиційних угод.

Наприкінці потрібно зазначити, що характеристика державної інвестиційної політики є багатогранною та залежить від економічної політики держави та її складових – інноваційної, фінансової, амортизаційної, кредитної, податкової та інших. Ефективну державну інвестиційну політику в країні можна забезпечити лише при реалізації спільних інтересів всіх суб'єктів інвестування – держави, населення, підприємництва тощо.

Рисунок 4 – Цілі та завдання державної інвестиційної політики
 Джерело: [22]

Для розгляду структурної декомпозиції механізму реалізації державної інвестиційної політики потрібно визначитися з термінологією.

Отже, реалізація державної політики – це безперервний, динамічний процес досягнення різними органами влади та інститутами громадянського суспільства поставлених цілей та виконання завдань, окреслених даною політикою. Механізмом реалізації державної політики є сукупність інструментів, методів, засобів, ресурсів, що дозволяють здійснити нормативно-правові, організаційно-управлінські, економічні та соціальні заходи для виконання поставлених завдань [24].

Взагалі під поняттям «механізм» у роботі Літвінова О., Капталана С. розуміють «взаємодію між суб'єктами і центром, яка складається з трьох стадій: суб'єкти надсилають інформацію у центр; центр отримує всю інформацію та розраховує майбутній результат; центр оголошує результат. Таким чином, доведено застосування механістичного підходу до управління економічними системами» [25]. Отже, по суті можна зазначити, що механізм реалізації державної інвестиційної політики можна розглядати як процес – як саме її реалізовувати та за допомогою яких інструментів.

Державна інвестиційна політика реалізується за допомогою державних механізмів регулювання. Качур Р. [26] зазначає, що інвестиційним механізмом є «сукупність форм і методів формування та використання фінансових ресурсів з метою забезпечення відповідних потреб державних структур, суб'єктів господарювання та населення для реалізації інвестиційних проектів, реконструкції і модернізації підприємств, окремих виробництв, запровадження новітніх технологій та будівництва житла» [26].

Отже, можна сказати, що механізмом реалізації державної інвестиційної політики є сукупність різноманітних інструментів, які упорядковані для послідовного і логічного застосування при досягненні поставлених державою цілей інвестиційної діяльності в країні.

У Законі України «Про інвестиційну діяльність» зазначено: «Державне регулювання інвестиційної діяльності здійснюється з метою реалізації економічної, науково-технічної і соціальної політики виходячи з цілей та показників економічного і соціального розвитку України, державних та регіональних програм розвитку економіки, державного і місцевих бюджетів, зокрема передбачених у них обсягів фінансування інвестиційної діяльності» [6].

У роботі Котикова О.І. [27] зазначено, що механізм реалізації будь-якої державної політики ґрунтується на чотирьох основних елементах. Застосовуючи їх відносно державної інвестиційної політики можна побудувати логічне її здійснення. До таких елементів відноситься:

1. Аналіз стану інвестиційної діяльності, за допомогою якого реалізується раціональна державна інвестиційна політика.
2. Аналіз цілей державної інвестиційної політики.
3. Аналіз відповідності цілей і завдань інтересами суспільства та суб'єктів інвестування.
4. Аналіз застосування інструментів державного регулювання інвестиційної діяльності.

Також механізм реалізації державної інвестиційної політики можна спрощено представити у виді послідовного виконання таких етапів (рис. 5).

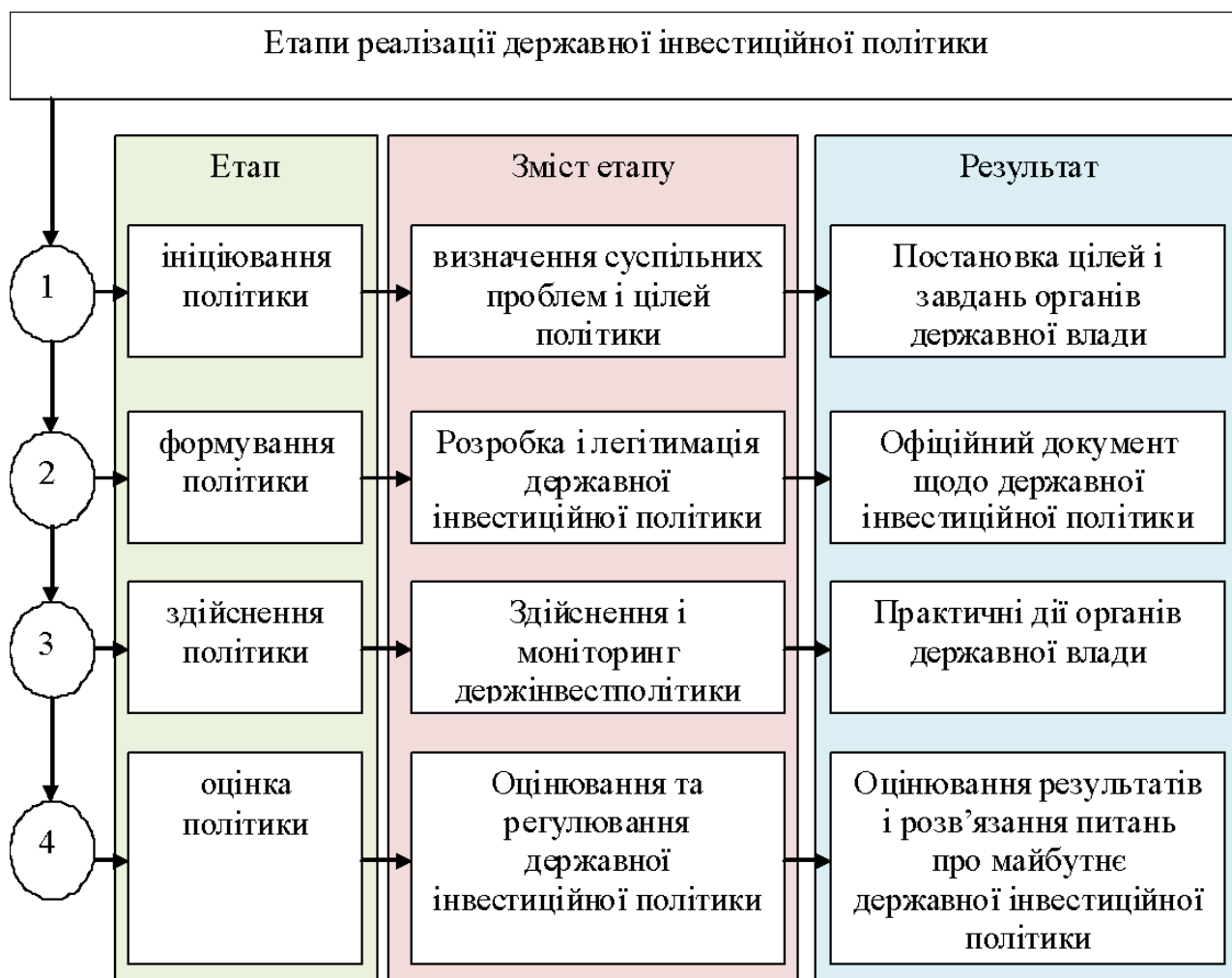

Рисунок 5 – Етапізація механізму реалізації державної інвестиційної політики
Джерело: складено автором на основі [27]

На кожному з етапів застосовуються інструменти, регулятори, важелі та стимулятори реалізації державної інвестиційної політики. До них відносяться:

- законодавчі, нормативні та інші регуляторні акти;
- державні норми та стандарти (екологічні, технологічні та інші);
- податки, податкові ставки та податкові пільги;
- контроль та моніторинг реалізації інвестиційних проектів;
- визначення умов користування природними ресурсами
- інше.

Більш детально механізм реалізації державної інвестиційної політики з урахуванням його структурної декомпозиції наведений на рис. 6.

Таким чином можна визначити, що механізм реалізації державної інвестиційної політики є достатньо складним та багатоаспектним. У його

структуру входять суб'єкти і об'єкти регулювання інвестиційної діяльності, методи, інструменти, важелі впливу та фінансове забезпечення.

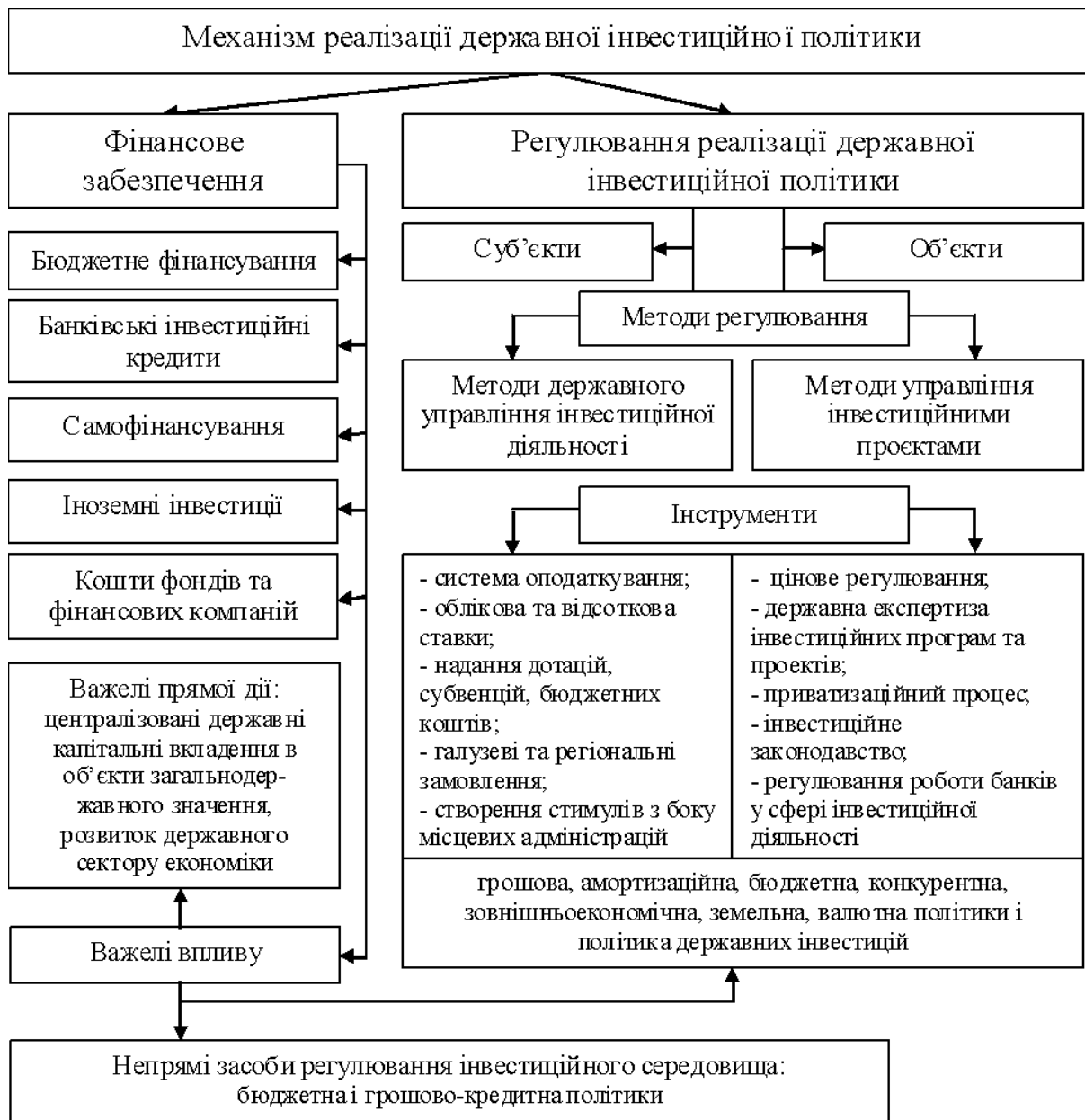

Рисунок 6 – Механізм реалізації державної інвестиційної політики з урахуванням його структурної декомпозиції

Джерело: [26]

На дієвість механізму реалізації державної інвестиційної політики суттєво впливають фактори розвитку національної економіки, політична та економічна стабільність, сприятливість інвестиційного клімату в країні, розвиток науково-технічного прогресу, інвестиційна привабливість галузей економіки та окремих територій та інше. Враховуючи проведені теоретичні дослідження потрібно

провести аналіз інвестиційної діяльності та державної інвестиційної політики в Україні.

Оцінка сучасного стану розвитку інвестиційної діяльності України є основою для аналізу якості державної інвестиційної політики за останні аналізовані роки.

Дослідити розвиток інвестиційної діяльності в Україні пропонується за етапами, що наведені на рис. 7.

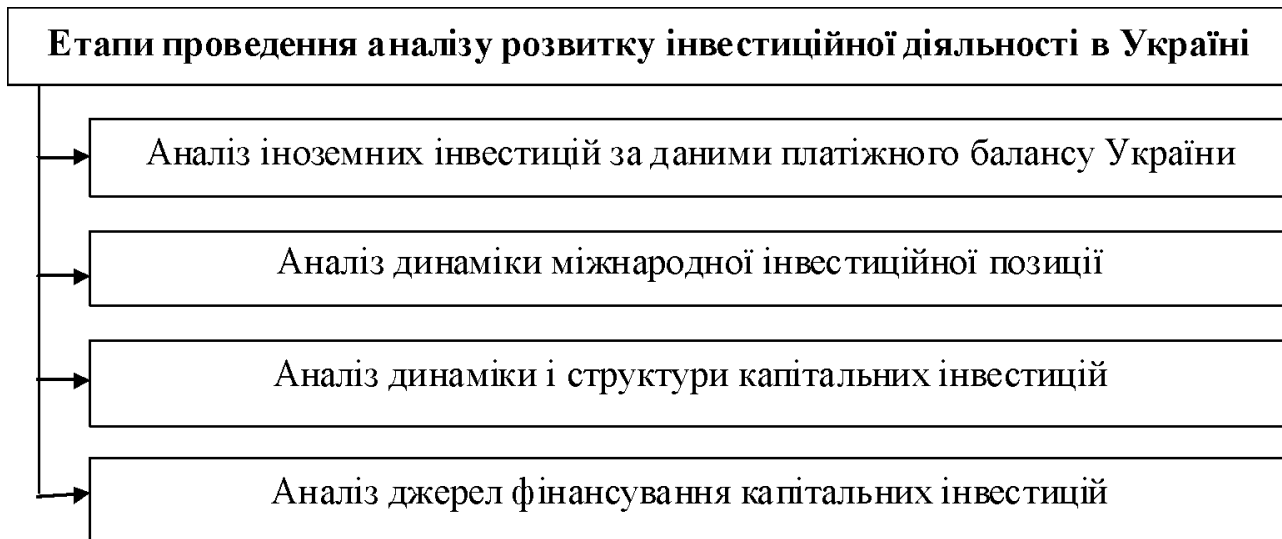

Рисунок 7 – Етапи проведення аналізу розвитку інвестиційної діяльності в Україні

Джерело: складено власне автором

Аналіз інвестиційної діяльності доцільно розпочати з розгляду платіжного балансу України, у якому відображається залучення прямих і портфельних інвестицій

Прямими інвестиціями є категорія міжнародної діяльності, що відображає «прагнення інституційної одиниці – резидента однієї країни здійснювати контроль чи справляти стійкий вплив на діяльність підприємства, яке є резидентом іншої країни, що досягається шляхом участі в капіталі» [28].

Портфельними інвестиціями у платіжному балансі України є «транскордонні операції і залишки, пов'язані з борговими цінними паперами або цінними паперами, що забезпечують участь у капіталі, крім тих, що належать до складу прямих інвестицій або резервних активів. До складу портфельних інвестицій входять акції, облігації, інші цінні папери, які купуються переважно з метою отримання доходу» [28].

Витяг з платіжного балансу України щодо інвестицій за стандартною формою представлення за 2017-2021 роки наведений у додатку А. Динаміка сальдо інвестицій у платіжному балансі України наведена на рис. 8.

З даних рис. 8 та додатку А видно, що впродовж всього аналізованого періоду, крім 2020 року, Україна мала пасивний платіжний баланс за розділом

«С. Фінансовий рахунок», у якому відображаються статті інвестицій. Це говорить про те, що сума інвестицій, які спрямовуються йдуть за кордон перевищує суму тих інвестицій, які надходять із-за кордону.

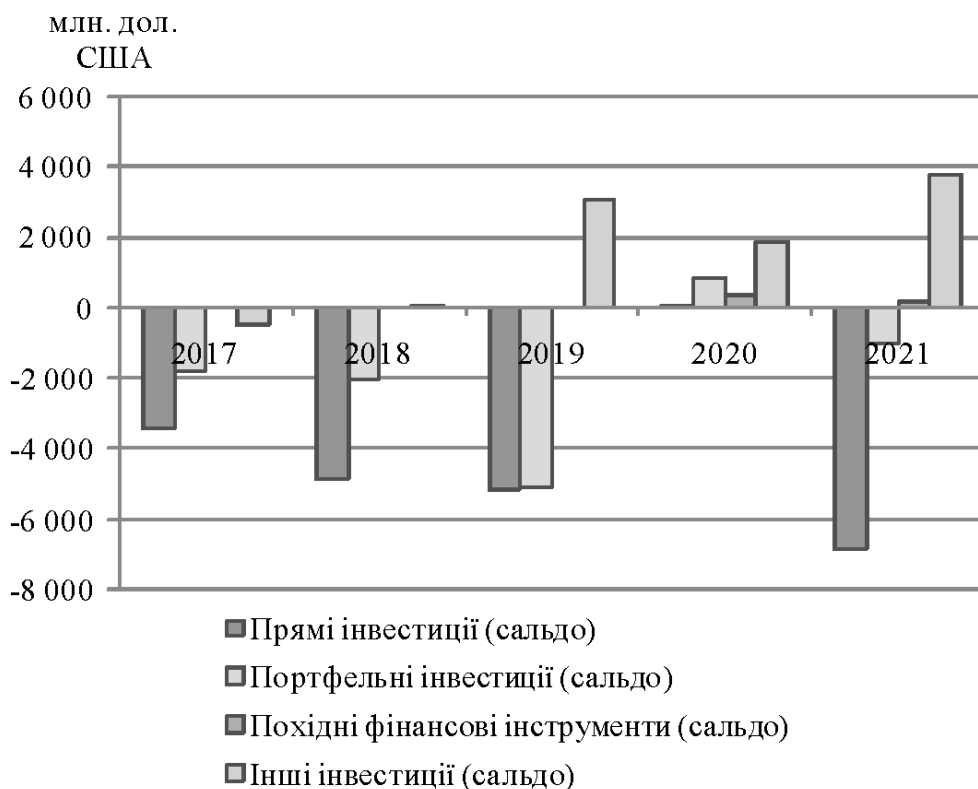

Рисунок 8 – Динаміка сальдо інвестицій у платіжному балансі України у 2017-2021 роках

Джерело: побудовано автором на основі даних [29]

У 2020 році інвестиційні надходження в Україну перевищували їх відтік за кордон. Загалом наявність сальдо говорить про нерівновагу балансу за інвестиційними операціями, що у довгостроковому аспекті повинно змусити уряд країни здійснювати інтервенцію в економіку.

Для розуміння загальних тенденцій важливо дослідити динаміку прямих та портфельних інвестицій (рис. 9).

Рис. 9 демонструє суттєве переважання пасивів над активами за прямими інвестиціями у 2017-2021 роках, крім 2020 року. За портфельними інвестиціями у 2017-2019 роках відбувалася аналогічна тенденція, а у 2020 році пасиви мали від'ємне значення за рахунок боргових цінних паперів. У 2021 році активи за портфельними інвестиціями були в мінусі.

Загалом можна підсумувати, що спостерігається дуже незначне надходження інвестицій в Україну у порівнянні з їх відтоком, що говорить про існуючі проблеми у реалізації інвестиційної політики держави. Підтвердити цей висновок можна аналізом міжнародної інвестиційної позиції України. Її формування наведено у додатку Б.

На рис 10 зображена чиста міжнародна інвестиційна позиція України, що вимірюється в доларах США.

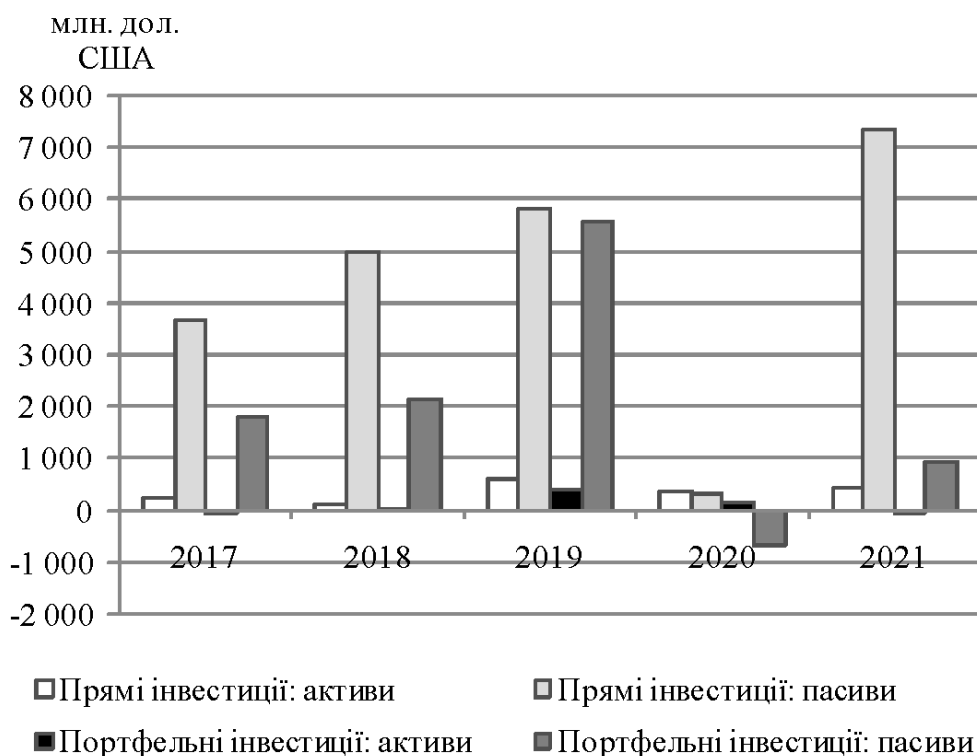

Рисунок 9 – Динаміка прямих та іноземних інвестицій у платіжному балансі України у 2-17-2021 роках
 Джерело: побудовано автором на основі даних [29]

Рисунок 10 – Динаміка чистої міжнародної інвестиційної позиції
 Джерело: побудовано автором на основі даних [30]

Загалом «Міжнародна інвестиційна позиція» являє собою статистичний звіт, у якому відображає «вартість і структуру зовнішніх фінансових активів та

зобов'язань країни на певний момент часу» [29]. Чиста міжнародна інвестиційна позиція характеризує залежність економіки України від інших країн та міжнародних організацій. Вона показує співвідношення між іноземними активами, які країна має в своєму розпорядженні, і заборгованістю перед іншими країнами.

Отже, за результатами аналізу динаміки чистої міжнародної інвестиційної позиції Україну можна вважати «чистим боржником» перед зовнішнім світом у довгостроковій перспективі. А зважаючи на війну України з РФ ця проблема подалі поглиблюється.

Міністерство економіки України зазначає, що обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку (за залишками) станом на 31 грудня 2021 року склав 64163,2 млн. дол. США [29]. У звіті стверджується, що станом на кінець 2021 року 44% прямих інвестицій було спрямовано у розвиток підприємств промисловості, а 15% до підприємств оптової та роздрібною торгівлі, авторемонтних підприємств. Динаміку обсягу прямих іноземних інвестицій в Україну можна прослідкувати на рис. 11.

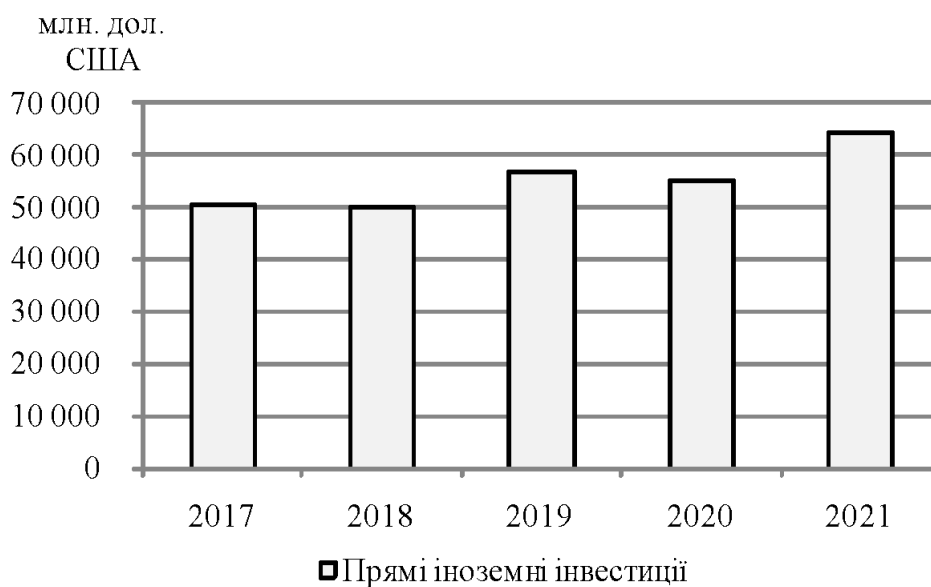

Рисунок 11 – Динаміка обсягів прямих іноземних інвестицій в Україну у 2017-2021 роках за даними

Джерело: побудовано автором на основі даних [31]

За даними Міністерства економіки України [30] основними країнами-інвесторами були Кіпр (31,5%), Нідерланди (21,7%), Швейцарія (6,1%), Велика Британія (4,5%), Німеччина (4,6%), Австрія (3,0%), Люксембург (2,3%), Франція – (2,0%).

Наступним етапом є аналіз обсягів освоєння капітальних інвестицій, їх динаміки та структури. Цей аналіз проводиться за даними Державної служби статистики України [31].

Обсяги освоєння капітальних інвестицій підприємств України у 2021 році становили 528802 млн. грн. Порівняно з попереднім роком відбулося їхнє

збільшення на 11% порівняно з 2020 роком. Динаміку обсягів капітальних вкладень в Україні за 2017-2021 роки можна бачити на рис. 12.

Рисунок 12 – Динаміка обсягів освоєних капітальних інвестицій в Україні у 2017-2021 роках

Джерело: побудовано автором на основі даних [31]

З рис 12 видно, що у 2017-2019 роках спостерігалася позитивна тенденція до активізації інвестування у реальний сектор економіки України. Найвищими обсягами капітальних інвестицій характеризувався 2019 рік. Але пандемія COVID-19 внесла корективи інвестиційного розвитку України і у 2020 році обсяги капітальних інвестицій суттєво зменшилися. Можна очікувати, що на кінець 2022 року у зв'язку з війною України з РФ обсяги освоєних капітальних інвестицій будуть незначними.

У структурі освоєних капітальних інвестицій в Україні основну частину займають інвестиції в матеріальні активи – 96%. Відповідно обсяг інвестицій в нематеріальні активи – 4% (рис. 13).

Аналогічна тенденція спостерігалася і у попередні аналізовані роки, відхилення становило $\pm 1\%$. Динаміку змін обсягів освоєних інвестицій в матеріальні та нематеріальні активи можна проаналізувати за рис. 14.

Обсяги інвестицій в матеріальні активи впродовж 2017-2019 років інтенсивно зростали з 432039,5 млн. грн. до 600568,1 млн. грн. А у 2020 році різко знизилися до 483324 млн. грн. Вихід із кризи COVID-19 призвів до поживлення економіки та зростання інвестицій в матеріальні активи до 505246,3 млн. грн.

Обсяги інвестицій в нематеріальні активи змінювалися іншим чином. У 2018 році порівняно з 2017 роком відбувалося їх зростання з 16422 млн. грн. до 36391,3 млн. грн. У 2019 році відбулося зменшення таких інвестицій до

23410,8 млн. грн. та стабілізація їх на такому обсязі і у наступні роки. Так у 2021 році обсяг інвестицій у нематеріальні активи склали 23555,7 млн. грн.

Рисунок 13 – Структура освоєних капітальних інвестицій в Україні у 2021 році

Джерело: побудовано автором на основі даних [31]

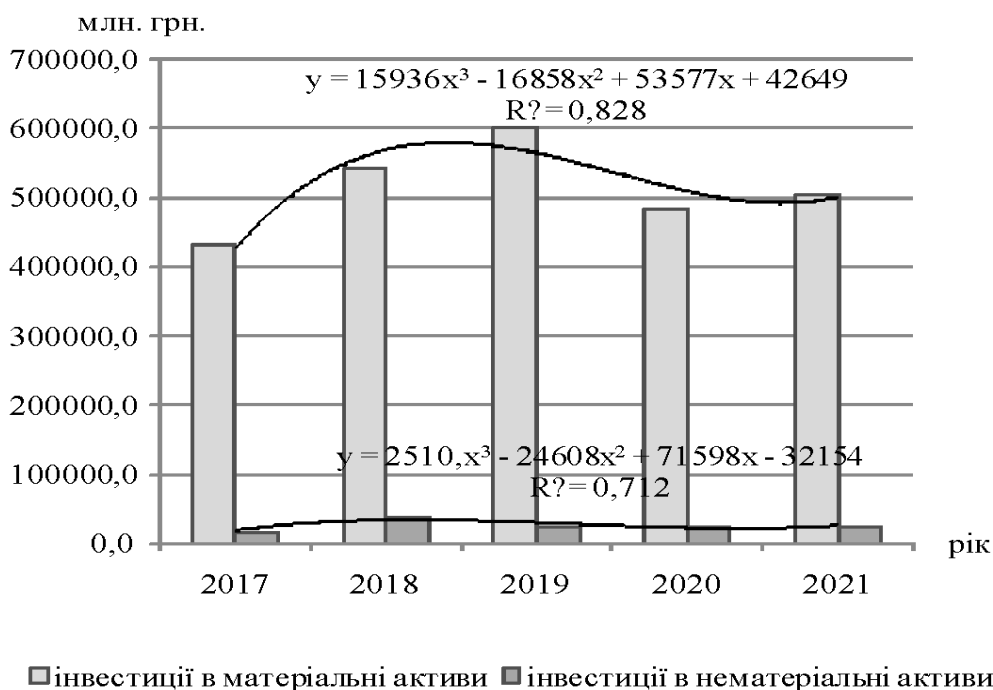

Рисунок 14 – Динаміка освоєних інвестицій у матеріальні та нематеріальні активи в Україні у 2017-2021 роках

Джерело: побудовано автором на основі даних [31]

За побудованими на рис. 14 трендами можна судити про можливі тенденції інвестиційного розвитку України, який би міг статися у 2022 році без війни.

Дослідуючи структуру освоєних капітальних інвестицій за сферами економічної діяльності визначено, що у 2021 році найбільший обсяг спрямовувався у промисловість (35,5%). Також достатньо інвестицій було освоєно у будівництві (7,8%), сільське, лісове та рибне господарство (10,0%), інформація та телекомунікації (4,4%), оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (8,2%), транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність (6,9%), державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування (12,3%), операції з нерухомим майном (3,9%) [31].

Також важливо досліджувати обсяги капітальних інвестицій, які освоювалися в областях України. У таблиці 2 та на рис. 15 наведені такі обсяги за даними 2021 року (крім міста Києва).

Таблиця 2 – Обсяги освоєних капітальних інвестицій за областями України у 2021 році

Область	Обсяг капітальних інвестицій/		У тому числі			
			інвестиції в матеріальні активи/		інвестиції в нематеріальні активи/	
	тис.грн/	%	тис.грн	%	тис.грн	%
Україна	528802011	100,0	505246299	95,5	23555712	4,5
Вінницька	14013094	100,0	13854948	98,9	158146	1,1
Волинська	8263244	100,0	8181409	99,0	81835	1,0
Дніпропетровська	65469771	100,0	64848238	99,1	621533	0,9
Донецька	30072847	100,0	26159814	87,0	3913033	13,0
Житомирська	9484439	100,0	9397856	99,1	86583	0,9
Закарпатська	5126333	100,0	5046060	98,4	80273	1,6
Запорізька	18270778	100,0	18058827	98,8	211951	1,2
Івано-Франківська	8408234	100,0	8215085	97,7	193149	2,3
Київська	35927395	100,0	35073524	97,6	853871	2,4
Кіровоградська	6540378	100,0	6482354	99,1	58024	0,9
Луганська	3291761	100,0	3281992	99,7	9769	0,3
Львівська	24041905	100,0	23256837	96,7	785068	3,3
Миколаївська	8272664	100,0	8212564	99,3	60100	0,7
Одеська	18853678	100,0	18477148	98,0	376530	2,0
Полтавська	23808239	100,0	23585824	99,1	222415	0,9
Рівненська	6076296	100,0	6032460	99,3	43836	0,7
Сумська	7465009	100,0	7366575	98,7	98434	1,3
Тернопільська	8536591	100,0	8519684	99,8	16907	0,2
Харківська	19438622	100,0	19087320	98,2	351302	1,8
Херсонська	5157946	100,0	5117786	99,2	40160	0,8
Хмельницька	10874810	100,0	10772730	99,1	102080	0,9
Черкаська	9590276	100,0	9452174	98,6	138102	1,4
Чернівецька	3397187	100,0	3376722	99,4	20465	0,6
Чернігівська	8367139	100,0	8268683	98,8	98456	1,2
м.Київ	170053375	100,0	155119685	91,2	14933690	8,8

Джерело: [31]

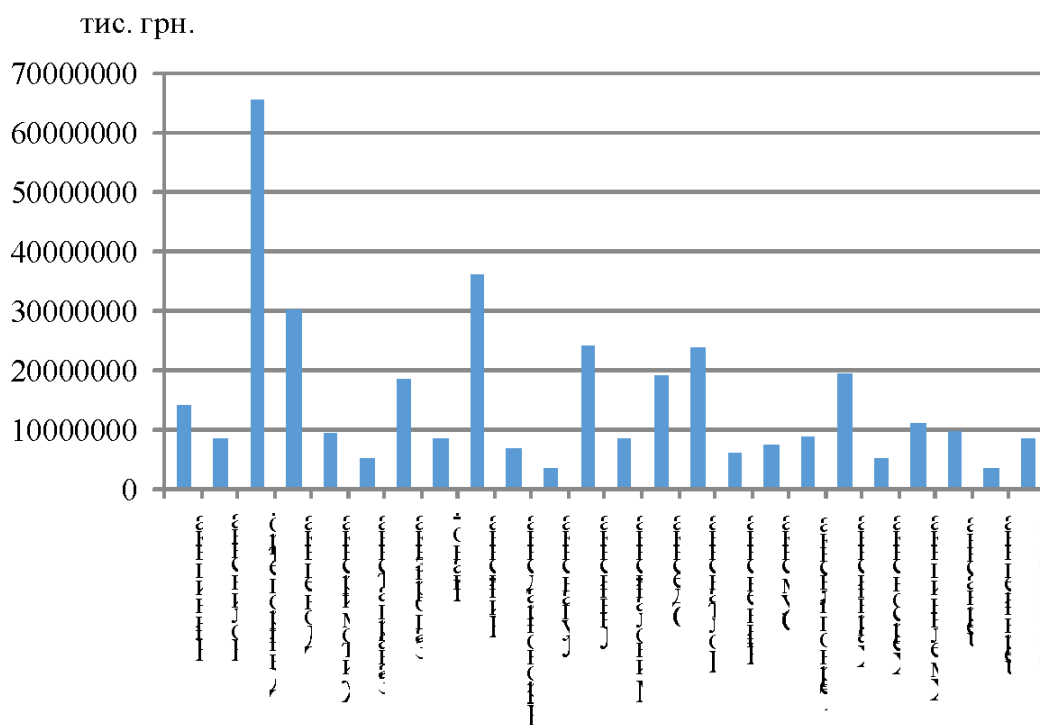

Рисунок 15 – Обсяги освоєних капітальних інвестицій за областями України

Джерело: побудовано автором на основі даних [31]

Можна зробити висновки, що найбільший обсяг капітальних інвестицій отримало місто Київ – 170053,4 млн. грн., з яких 91,2% інвестицій в матеріальні активи, 8,8% інвестицій в нематеріальні активи. Серед областей України найбільші капітальні інвестиції отримала Дніпропетровська область – 65469,8 млн. грн. Переважний відсоток 99,1% складала інвестиції в матеріальні активи.

В половину менший обсяг капітальних інвестицій освоєний Київською та Донецькою областями. А трохи менший були обсяги капітальних інвестицій Львівською, Полтавською, Одеською, Харківською та Запорізькою областями. Інші області освоювали капітальні інвестиції за обсягом 10000 млн. грн. та меншими. Відбулося освоєння найменших обсягів капітальних інвестицій у Закарпатській, Кіровоградській, Луганській, Рівненській, Волинській, Сумській, Херсонській та Чернівецькій областях. Ці області за територією та кількістю населення є невеликими.

Далі доцільно розглянути динаміку та структуру капітальних інвестицій за об'єктами вкладень. У таблиці 3 наведені такі дані за 2017-2021 роки, їх динаміка зображена на рис. 16.

З табл. 3 та рис. 16 видно, що найбільший обсяг капітальних інвестицій було спрямовано на придбання машин, обладнання та інвентарю. Трохи менше було освоєно інвестицій в інженерні споруди, причому ці обсяги у динаміці зростали.

Таблиця 3 – Дані про обсяги освоєних капітальних інвестицій за об'єктами вкладень у 2017-2021 роках

Складова	Рік				
	2017	2018	2019	2020	2021
Усього	448461,5	578726,4	623978,9	508217,0	528802,0
інвестиції в матеріальні активи	432039,5	542335,1	600568,1	483324,0	505246,3
будівлі житлові	53371,8	57395,9	58014,9	34885,7	47798,0
будівлі нежитлові	65605,2	88846,1	100468,0	78920,1	71495,8
інженерні споруди	78563,5	111314,8	149153,5	127995,4	148150,5
машини, обладнання та інвентар	154721,7	187650,4	198455,3	161636,6	158724,8
транспортні засоби	60123,9	73926,2	65870,8	50074,6	54411,6
земля	1994,0	1673,1	2230,0	2298,5	2094,1
довгострокові біологічні активи рослинництва та тваринництва	3727,9	4528,3	5999,8	5247,4	4941,5
інші матеріальні активи	13931,5	17000,3	20375,8	22265,7	17629,9
інвестиції в нематеріальні активи	16422,0	36391,3	23410,8	24893,0	23555,7
з них					
права на комерційні позначення, об'єкти промислової власності, авторське право та суміжні з ним права (уключаючи розважальні програми й оригінали літературних і художніх творів), патенти, ліцензії, концесії тощо ²	6228,1	24381,6	8389,5	8389,1	-
програмне забезпечення та бази даних	8196,4	9476,4	10215,3	12411,1	13731,5

Джерело: [31]

Капітальні інвестиції у нерухомість в цілому зменшувалися, хоча у різні періоди можна було спостерігати незначні коливання. Були дуже малими та характеризувалися майже незначними змінами інвестиції у землю, довгострокові біологічні активи рослинництва та тваринництва, інвестиції у інші не розглянуті попередньо активи.

За структурою в обсягах капітальних інвестицій за обсягами вкладення найбільшу частку займали вкладення у машини, обладнання та інвентар – 31,42%. Інвестиції в інженерні споруди склали 29,32%. Інвестиції в будівлі нежитлові становили 14,15%, в транспортні засоби 10,77%. Інвестиції в інші об'єкти становили менше 5% (рис. 17).

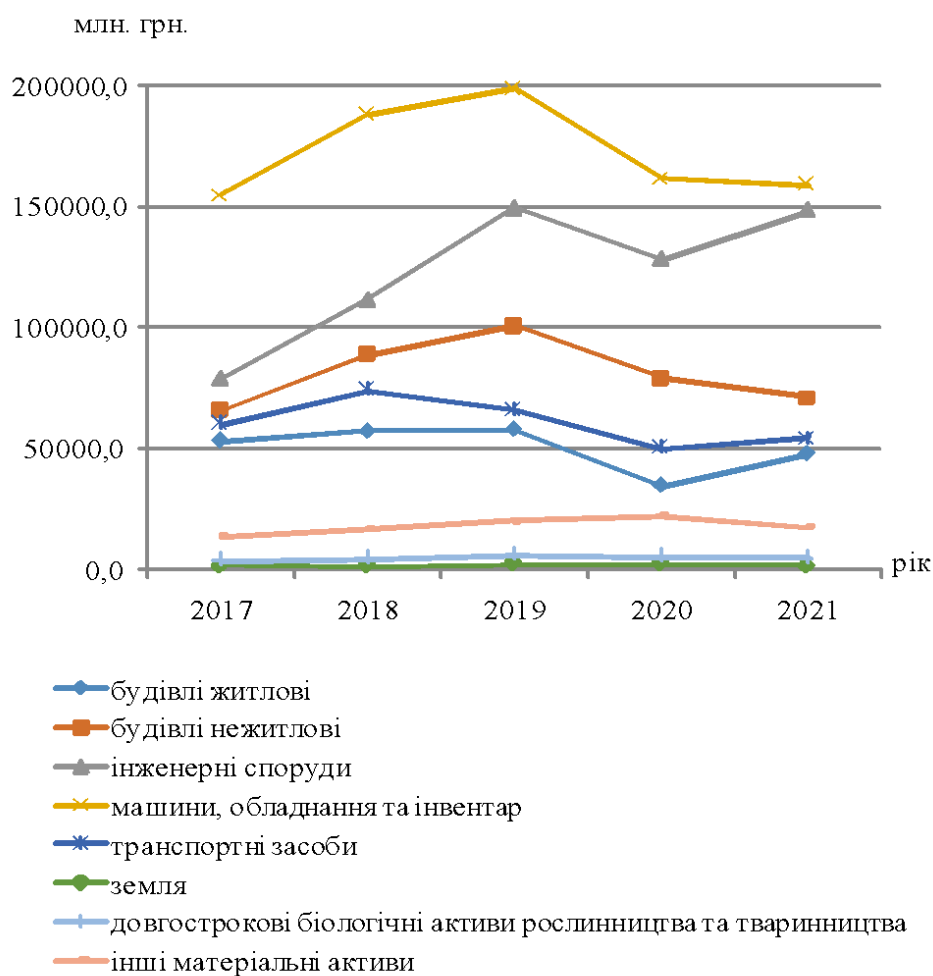

Рисунок 16 – Динаміка обсягів освоєних капітальних інвестицій в Україні за об'єктами вкладення у 2017-2021 роках

Джерело: [31]

Головним джерелом фінансування капітальних інвестицій були переважно власні кошти підприємств та організацій. За рахунок цих коштів у 2021 році освоєно 68,6% капіталовкладень. Відсоток фінансування капітальних інвестицій за рахунок банківських кредитів та інших позик становив 5,0%. За рахунок державного та місцевих бюджетів освоєно 17,6% капітальних інвестицій. Частка коштів іноземних інвесторів становила 0,1%. Частка коштів населення на будівництво житла – 5,4%. Інші джерела фінансування – 3,3% [31].

Отже, проведений аналіз сучасного розвитку інвестиційної діяльності в Україні продемонстрував позитивні тенденції у 2017-2019 році, регрес у 2020 році та знову активізацію інвестування у 2021 році. Негативні тенденції наприкінці 2019 року та у-2020 році пов'язані з економічною кризою, викликаною пандемією COVID-19.

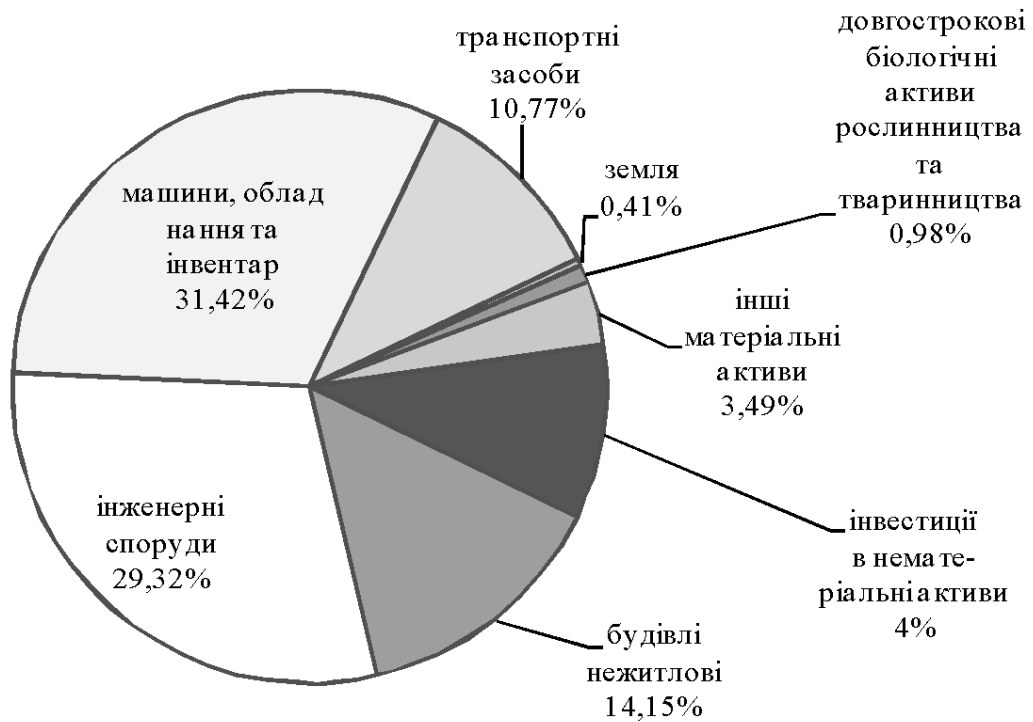

Рисунок 17 – Структура капітальних інвестицій в Україні за об'єктами вкладення у 2021 році

Джерело: побудовано автором на основі даних [31]

Негативним фактом також є від'ємна у довгостроковому періоді чиста міжнародна інвестиційна позиція, що говорить залежність України від грошових вливань інших країн та міжнародних фінансових організацій. Це говорить про існуючі проблеми у реалізації інвестиційної політики держави.

Регулювання реалізації державної інвестиційної політики здійснюють відповідні суб'єкти. Головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, який здійснює реалізацію державної інвестиційної політики, є Міністерство економіки України. До його складу входить Департамент інвестицій та інновацій, який безпосередньо організовує та приймає участь у реалізації інвестиційної політики України на кожному етапі. Даний Департамент у структурі має управління інвестицій, управління інновацій, управління державно-приватного партнерства та державних інвестиційних проектів [32].

Основні завдання структурних підрозділів Міністерства економіки України щодо реалізації державної інвестиційної політики наведені на рис. 18.

Крім Міністерства економіки України до суб'єктів, що реалізують державну інноваційну політику відносяться:

- Державна інноваційна фінансово-кредитна установа;
- Міжвідомча комісія з питань державних інвестиційних проектів, Бюро із залучення інвестицій;
- Офіс залучення інвестицій;

- Державна організація «Агенція з питань підтримки державно-приватного партнерства».

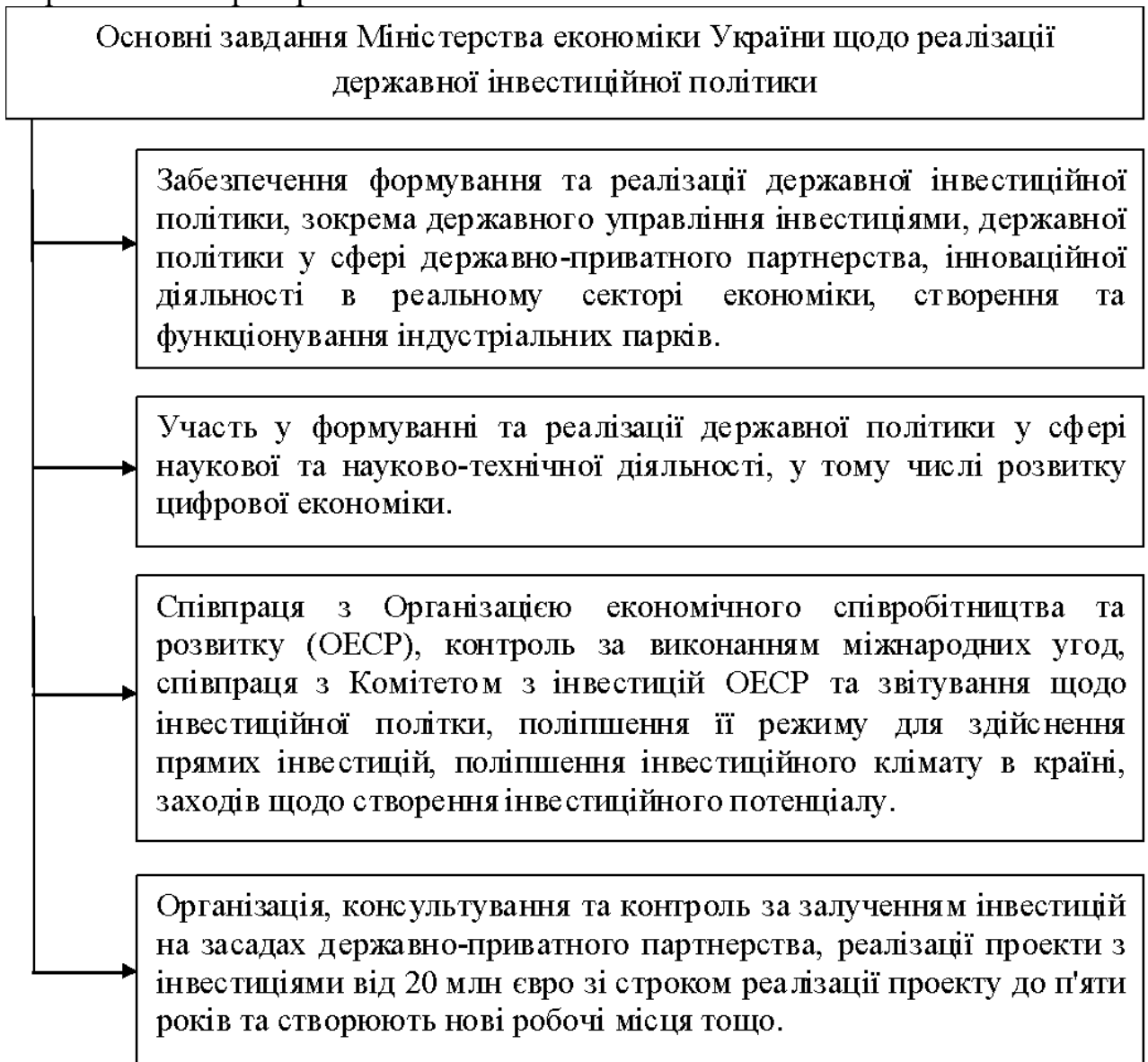

Рисунок 18 – Основні завдання Міністерства економіки України щодо реалізації державної інвестиційної політики

Джерело: складено автором на підставі [32]

Державна інноваційна фінансово-кредитна установа має на меті забезпечення фінансової підтримки інноваційної діяльності підприємств, організацій, установ. Вона також забезпечує залучення вітчизняних та іноземних інвестицій для розвитку реального сектору економіки та підтримки вітчизняних виробників [33].

Міжвідомча комісія з питань державних інвестиційних проектів утворена як колегіальний орган, у склад якого увійшли Міністр економіки, Міністр розвитку громад та територій, Заступник Міністра економіки, Директор департаменту, який забезпечує формування та реалізацію державної політики з

управління державними інвестиціями, Міністр фінансів, Міністр інфраструктури, Міністр захисту довкілля та природних ресурсів, Міністр енергетики, Міністр охорони здоров'я, Міністр соціальної політики, Народні депутати України, члени Комітету Верховної Ради України з питань бюджету (за згодою) [34].

Дана Міжвідомча комісія здійснює відбір державних інвестиційних проектів, що реалізуються за рахунок державних капітальних інвестицій та фінансуються виключно внутрішніми ресурсами України (окрім проекти, що здійснюються за рахунок коштів державного фонду регіонального розвитку) без залучення кредитів інших країн, іноземних фінансових установ та міжнародних фінансових організацій.

Офіс залучення інвестицій (дорадчий орган при Кабінеті Міністрів України) має на меті сприяти покращенню реалізації державної інвестиційної політики, залучати прямі іноземні інвестиції в Україну, тим самим підвищувати інвестиційний імідж держави. З метою координації діяльності Офісу Уряд України призначив Урядового уповноваженого з питань інвестицій [35].

Державна організація «Агенція з питань підтримки державно-приватного партнерства» [36] має на меті забезпечити ідентифікацію проектів державно-приватного партнерства, сприяти підготовці техніко-економічного обґрунтування, консультувати ініціаторів інвестиційних проектів на засадах державно-приватного партнерства, здійснювати взаємодію ініціатора з органами виконавчої влади і місцевого самоврядування при залученні і реалізації інвестицій.

При забезпеченні механізму реалізації державної інвестиційної політики в Україні важливості набуває законодавче та нормативно-правове регулювання. У 1991 році був прийнятий головний закон, що регулює інвестиційну діяльність – Закон України «Про інвестиційну діяльність» [6].

Крім нього існує низка законів, які забезпечують реалізацію державної інвестиційної політики в Україні (рис. 19).

Розглянемо реалізацію державної інвестиційної політики в Україні в останні роки. Так для залучення стратегічних інвесторів, створення нових робочих місць та підвищення інвестиційного іміджу країни шляхом реалізації великих інвестиційних проектів у 2020 році було прийнято Закон України «Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні» [38]. Це визначна інвестиційна подія, оскільки спрямована на залучення суттєвих обсягів інвестицій як з внутрішніх джерел, так і із-за кордону. Цей Закон у довгостроковій перспективі забезпечує механізм державного стимулювання інвесторів. А Офіс із залучення інвестицій при Уряді України очікував зростання обсягів інвестицій, що в принципі і відбулося у 2021 році.

Закон України «Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні» передбачає реалізацію інвестиційних проектів з обсягом інвестицій від 20 млн. євро, створення не менше 80 нових робочих місць із середньою зарплатою, вищою не менше як на 15% по регіону.

Основними сферами національної економіки, у яких можлива реалізація великих інвестиційних проектів з підтримкою держави є сфери: переробної промисловості; добування з метою подальшої переробки та/або збагачення корисних копалин, транспорту; поводження з відходами; складського господарства; поштової та кур'єрської діяльності; логістики; освіти; наукової та науково-технічної діяльності; мистецтва, культури, туризму; охорони здоров'я, спорту, курортно-рекреаційній сфері. При цьому інвестор отримує вигоди: прямий договір з Урядом з обсягом державної підтримки у розмірі 30% обсягу запланованих інвестицій; податкові та митні пільги; за необхідності забезпечення об'єктами суміжної інфраструктури для реалізації проекту [38].

Основні законодавчі та нормативно-правові акти, що забезпечують реалізацію державної інвестиційної політики в Україні

- Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» №959-ХІІ від 01.04.1991
- Закон України «Про інвестиційну діяльність» № 1560-ХІІ від 18.09.1991 [6].
- Закон України «Про захист іноземних інвестицій на Україні» № 1540а-ХІІ від 10.09.1991.
- Указ Президента України «Про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії» № 55/94 від 02.1994.
- Закон України «Про режим іноземного інвестування» № 93/96-ВР від 19.03.1996.
- Закон України «Про державно-приватне партнерство» №2404-VI від 01.07.2010 [37].
- Постанова КМУ «Деякі питання управління державними інвестиціями» № 571 від 22.07.2015 [34].
- Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скасування обов'язковості державної реєстрації іноземних інвестицій» № 1390-VIII від 05.2016.
- Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо усунення бар'єрів для залучення іноземних інвестицій» №2058-VIII від 23.05.2017.
- Закон України «Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні» № 1116-IX від 17.12.2020 [38].
- Закони України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо створення сприятливих умов для діяльності індустріальних парків в Україні» № 2330-IX від 21.06.2022 [39].
- Закони України «Про внесення змін до статті 287 Митного кодексу України щодо створення сприятливих умов для діяльності індустріальних парків в Україні» № 2331 -IX від від 21.06.2022 [40].

Рисунок 19 – Основні законодавчі та нормативно-правові акти, що забезпечують реалізацію державної інвестиційної політики в Україні
Джерело: сформовано автором на основі огляду законодавчих та нормативно-правових актів

Вже на момент ведення активних бойових дій в Україні Урядом було прийнято два важливих закони «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо створення сприятливих умов для діяльності індустріальних

парків в Україні» [39] та «Про внесення змін до статті 287 Митного кодексу України щодо створення сприятливих умов для діяльності індустріальних парків в Україні» [40]. Ними запроваджується часткове звільнення від оподаткування ПДВ; звільнення від податку на прибуток протягом десяти років; можливість пільгового оподаткування за податком на нерухомість та платою за землю» [39, 40].

Таким чином можна підсумувати, що в Україні в останні аналізовані роки спостерігалася активізація інвестиційної діяльності, незважаючи на впливи коронавірусної кризи та від'ємне значення чистої міжнародної інвестиційної позиції. Україна залишалася залежною від зовнішнього світу, у тому числі і в сфері інвестування. Але інвестиційна діяльність проводилася, капітальні інвестиції як вкладення в реальний сектор економіки країни, зростали. Можна спостерігати бажання та достатні можливості для реалізації державної інвестиційної політики в напрямку залучення інвестицій для розвитку національної економіки. Зважаючи на доцільно розглянути перспективи реалізації державної інвестиційної політики в Україні для її відновлення у післявоєнний час.

Ефективна реалізація державної інвестиційної політики в умовах війни в Україні підвладна суттєвим ризикам. Ризик – це ймовірність настання несприятливої події, яка «призводить до повної або часткової втрати ресурсів, недоотримання очікуваного соціально-економічного ефекту, недосягнення цілей реалізації проекту державно-приватного партнерства». Тобто це ступінь потенційної небезпеки при реалізації інвестиційного проекту, яка вбачається у втратах ресурсів і грошей, шкоді, збитках або збільшенні витрат. Потрібно враховувати, що за умови ризику фактичні обставини реалізації інвестиційної політики серйозно відрізняються від запланованих за ступенем витрат та ефектів. Це може ставити під загрозу реалізацію інвестиційних проектів на всіх рівнях та негативно впливати на впровадження інвестиційної політики держави [43, 44].

Істотні ризики при реалізації інвестиційної політики пов'язані з ринковими факторами, нормативно-правовими, операційними, фінансовими та макроекономічними, соціальними та політичними причинами, отриманням дозволів та ліцензій, проектуванням і будівництвом об'єктів, форс-мажорними обставинами та непередбачуваними подіями. Такими обставинами і подіями, які вплинули і на інші системні ризики стала війна України з РФ.

На даний момент часу найбільшими ризиками для ефективного впровадження інвестиційної політики в Україні є воєнні ризики, ризики форс-мажорних обставин – ризик непередбачуваних обставин, які не підлягають контролю. Наприклад, у зв'язку із воєнною агресією Російської Федерації в Україні призупинено реалізацію всіх інвестиційних проектів на правах державно-приватного партнерства (табл. 4).

Як видно з табл. 4, жоден з цих інвестиційних проектів не продовжив свою реалізацію.

Характеризуючи інвестиційні ризики в Україні можна говорити про їх

катастрофічність. Це пов'язано з війною в Україні, суттєвими економічними проблемами. На даний момент часу основною умовою відновлення інвестиційної діяльності в Україні є припинення війни з боку Російської Федерації, відновлення української територіальної цілісності та суверенітету, гарантії непосягання на них у майбутньому. Це зменшить бізнесові ризики та дозволить приватним партнерам та державі розпочати реалізацію призупинених та нових проектів.

Таблиця 4 – Стан реалізації інвестиційних проектів в Україні на правах державно-приватного партнерства у зв'язку з військовою агресією РФ

Проект	Місце знаходження в Україні	Етап реалізації	Стан реалізації
Концесія спеціалізованого морського порту «Херсон»	Місто Херсон, було окуповано військами РФ	Впровадження проекту	Зупинено
Концесія залізнично-паромної переправи	Місто Чорноморськ Одеської області	Техніко-економічне обґрунтування	Перенесено терміни реалізації
Концесія спеціалізованого морського порту «Ольвія»	Місто Миколаїв, знаходиться під частковими обстрілами	Впровадження проекту	Зупинено
Концесія міжнародного аеропорту «Рівне»	Місто Рівне	Техніко-економічне обґрунтування	Відкладено на невизначений термін
Концесія міжнародного аеропорту «Херсон»	Місто Херсон, було окуповано військами РФ	Підготовка концептуальної записки	Зупинено
Пілотний проект концесії семи залізничних вокзалів	Міста: Харків, Миколаїв, – знаходяться під обстрілами; Київ, Дніпро, Вінниця – одиничні випадки воєнної агресії; Хмельницький, Чоп.	Техніко-економічне обґрунтування	Відкладено на невизначений термін
Концесія пасажирського терміналу міжнародного аеропорту «Вінниця»	Місто Вінниця – одиничні випадки воєнної агресії	Підготовка концептуальної записки	Перенесено терміни реалізації
Концесія залізничної станції «Львів»	Місто Львів – одиничні випадки воєнної агресії	Підготовка концептуальної записки	Перенесено терміни реалізації
Проект державно-приватного партнерства у сфері охорони здоров'я	Місто Львів – одиничні випадки воєнної агресії	Підготовка концептуальної записки	Перенесено терміни реалізації
Концесія I та контейнерного терміналу у Чорноморську	Місто Чорноморськ Одеської області	Техніко-економічне обґрунтування	Призупинено
Програма державно-приватного партнерства у дорожній галузі (6 проектів)	Дороги міжнародного значення України	Техніко-економічне обґрунтування	Призупинено
Будівництво підземного багаторівневого майданчика для паркування	Місто Львів – одиничні випадки воєнної агресії	Техніко-економічне обґрунтування	Перенесено терміни реалізації
Концесія міжнародного аеропорту «Чернівці»	Місто Чернівці	Підготовка концептуальної записки	Перенесено терміни реалізації

Джерело: складено автором на основі [45, 46]

Крім визначеної вище умови до ключових умов відносяться: політична воля, підтримка з боку держави та суспільства; надійна юридична база, що захищає приватного партнера та зменшує ризики; чесний та відкритий конкурс інвестиційних проектів; достовірне техніко-економічне обґрунтування; справедливий розподіл ризиків між партнерами в інвестуванні; гнучка структура фінансування за рахунок власного та боргового капіталу; достатньо високий очікуваний інвестиційний прибуток для приватного партнера.

Для визначення шляхів активізації інвестиційної діяльності в Україні у післявоєнний період у магістерській роботі зроблено SWOT-аналіз реалізації державної інвестиційної політики в Україні у післявоєнний період. За основу складання SWOT-аналізу було взято роботу [47].

Визначено сильні та слабкі сторони для реалізації державної інвестиційної політики, після війни з Російською Федерацією за умови перемоги України (рис. 20).

Аналогічно можна визначити можливості та загрози при реалізації державної інвестиційної політики в Україні після завершення російського вторгнення (рис. 21).

Проведений SWOT-аналіз реалізації державної інвестиційної політики в Україні у післявоєнний період дозволив виявити сильні та слабкі сторони, переваги та загрози. Урахування SWOT-аналізу при подальшому розвитку інвестиційної діяльності в Україні дозволить визначити перспективи для її активізації.

Наразі поки йде війна України з Російською федерацією говорить про реалізацію інвестиційних проектів та активізацію інвестиційної діяльності не представляється можливим. Однак, якщо абстрагуватися від існуючої ситуації і розглядати перспективи розвитку економіки України після закінчення бойових дій, то можна визначити ті світові практики, які український уряд може застосовувати у майбутньому при реалізації державної інвестиційної політики.

Україна після війни може мати широкий спектр можливостей.

Для відновлення України після війни з РФ ядром країни проведено велику роботу. На базі кращих світових практик визначено та опубліковано план відновлення України, у якому державна інвестиційна політика відіграє головне значення.

Першочергове значення буде мати відбудова житла, лікарень, закладів освіти, доріг, мостів та іншої інфраструктури. Таку відбудову потрібно буде робити разом із відновленням енергетики, промисловості, аграрного сектору, транспортної інфраструктури тощо. Потрібно буде визначитися хто і на яких умовах зможе приймати участь у розвитку економіки країни.

Враховуючи сказане розглянемо можливості запровадження кращих світових практик співпраці держави і бізнесу в Україні після її перемоги.

Зараз в Україні, так само як в країнах ЄС найбільш вразливим сектором економіки є енергетика. Країни Європи дуже залежні від російських газу та нафти. Але поступове зменшення споживання та пошук альтернативних

енергоносіїв у минулому, забезпечили цим країнам можливість повної або часткової відмови від енергоресурсів РФ.

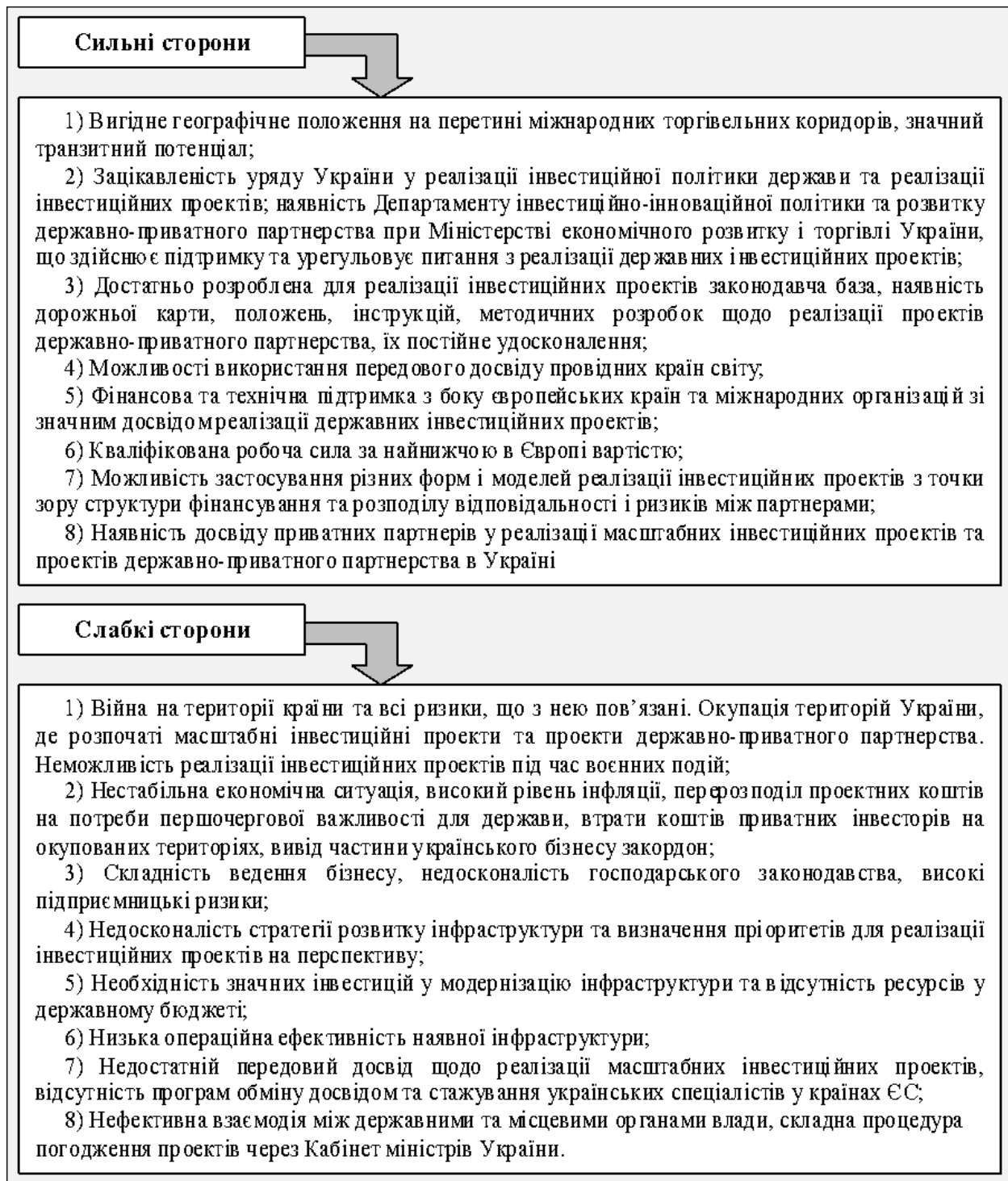

Рисунок 20 – Сильні та слабкі сторони реалізації державної інвестиційної політики в Україні у післявоєнний період

Джерело: власний погляд автора

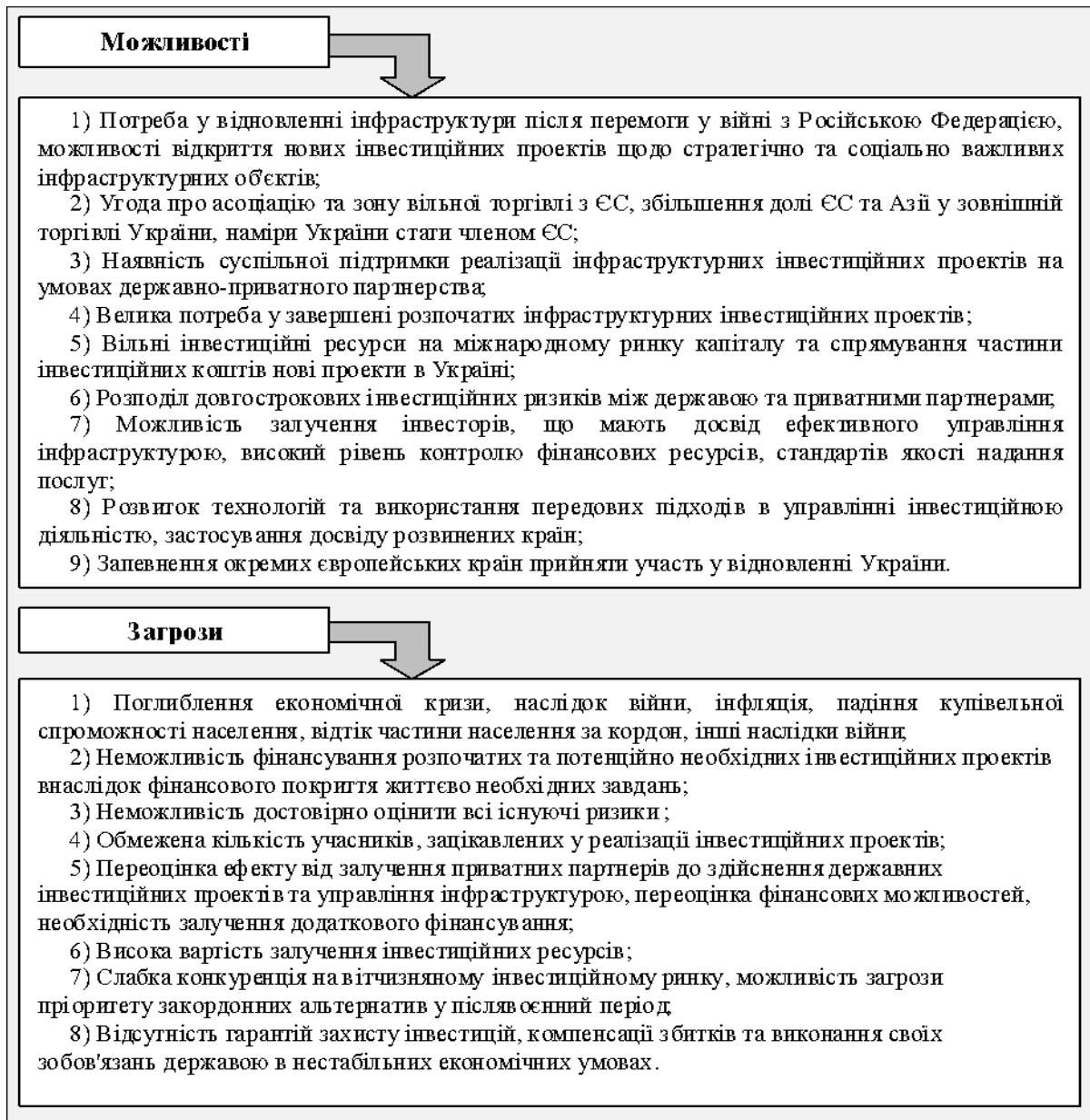

Рисунок 21 – Можливості та загрози реалізації державної інвестиційної політики в Україні у післявоєнний період

Джерело: розроблено автором

Великі ризики та періодичні ультимативні заяви уряду РФ у сфері енергетики, пошуки шляхів економії та збереження навколишнього середовища спричинили розвиток та застосування новітніх видів енергії впродовж останніх десяти років. Приклад європейських країн Україна може взяти на озброєння та удосконалити вже існуючі здобутки у сфері «зеленої» енергетики. Для України потрібне формування нової енергетичної стратегії. В межах цієї стратегії можна розглядати не тільки традиційні підходи – збільшення власного видобутку газу, вугілля, нафти, а й використання інших технологічних рішень – біопалива, біотехнології водню, батарейних накопичувачів тощо.

В Україні розвивалася відновлювана енергетика, однак у 2020 році темпи її розвитку уповільнилися внаслідок інституційних рішень (припинив діяти «зелений тариф», який існував до 2020 року та давав пільги і преференції цьому енергетичному сектору). Забезпечити наново «зелений тариф» та повністю вирішити енергетичну проблему технічно не можливо. Але для української енергосистеми є два напрями розв'язання ситуації за допомогою сучасних технологій: використання батарейних накопичувачів або біомаси для короткочасного накопичення енергії; використання біотехнологій водню для довгострокового накопичення. Деякі територіальні громади сіл і невеликих містечок України мають досвід у використанні батарейних накопичувачів сонячної та вітрової енергії, використання біомаси (відходів рослинництва), біогазу твердих побутових відходів тощо. При цьому вартість такої енергії є менша, ніж вартість природного газу. Цей напрям реалізації невеликих інвестиційних проектів на умовах державно-приватного партнерства може бути дуже актуальним. Потреби України в батарейних накопичувачах такі великі, що цікавим для бізнесу може стати побудова власного виробництва батарей. Досвід виробництва та експлуатації можна перейняти у США, країн ЄС, Південної Кореї. Що стосується використання біомаси, біогазу як джерел енергії, то у цьому напрямі можна використовувати досвід Німеччини, Великобританії, Італії, Швеції та Фінляндії. Отже, в енергетичному секторі України мають відбутися суттєві зміни, у яких принципово повинні прийняти участь українські приватні інвестори. Досвід передових країн доводить, що участь приватного сектору у побудові заводів з переробки біомаси та твердих відходів у енергію дозволяє отримати значні ефекти.

Ще одним пріоритетним напрямом реалізації інвестиційної політики держави може стати розвиток виробництв, спрямованих на заміщення імпорту. Україна, як і країни ЄС залежні від частини продукції, що в цих країнах виробляється в обмеженій кількості та не покриває всієї потреби. Наприклад, говорячи про Україну можна бачити, що основними торговельними країнами-партнерами України в імпорті товарів та послуг у 2021 році були країни ЄС – 41,5%, Китай – 14,6%, Російська Федерація – 7,7%, Білорусь – 6,1%, США – 5,6%. Отже, можна бачити, що імпорт в Україну з країн-агресорів (РФ та Білорусь) становить 13,8% [48].

Найбільше Україна імпортувала російських енергоносіїв (вугілля, включно з антрацитом; нафтопродукти; скраплений газ), це 2/3 всього імпорту з РФ. Також Україна вимушена була купувати в РФ аміак, поліетилен та поліпропілен, скло, розчинники, пластмаси. Також супермаркети побутової техніки закуповували в РФ холодильники та пральні машини, але обсяг таких закупівель незначний. Що стосується Білорусі, то Україна імпортувала з її території 58,5% нафтопродуктів та палива, 17,4% добрив, пластмаси, хімічну продукцію тощо [49].

Можливості впровадження кращих світових практик в реалізації інвестиційних проектів імпортозаміщення для України є достатньо широкі. Розглянемо ситуацію з імпортом нафтопродуктів з РФ і Білорусі та

можливостями імпортозаміщення. Україна до початку війни мала лише один великий нафтопереробний завод у Кременчуку (знищений у квітні 2022 року під час масштабного обстрілу). Це один з шести заводів, що залишилися з часів СРСР. Інші п'ять були приватизовані у 1990-х роках, викуплені РФ, закриті та повністю розвалені. Як говорить Лановий В. це потрібно було для того, «щоб в Україні не було внутрішнього виробника, а відповідно і конкуренції поставкам палива з Росії» [50]. Особливо це важливо в умовах війни, коли від імпорту палива залежать дії збройних сил України. Зараз приходить розуміння, що наявність власних нафтопереробних заводів та розробка нафтових родовищ, які є в Україні, у пріоритеті. І цей напрям інвестиційної співпраці держави та бізнесу може мати першочергове значення у післявоєнні роки.

Що стосується інших товарів, які закупувалися (хімічна продукція, пластмаси, добрива), то здійснити їх імпортозаміщення для України не є суттєвою проблемою у порівнянні з енергоносіями. Можна проводити пошук інвесторів, які потенційно зацікавлені у будівництві заводів хімічної промисловості або здійснювати пошук постачальників з інших країн.

На нашу думку, крім імпортозаміщення для України доцільно розглядати й те, що Україна може запропонувати іншим країнам-партнерам, оскільки країни ЄС, США та інші мають проблеми з імпортозаміщенням деяких товарів. Країни ЄС до початку війни в Україні були активними торговельними партнерами для Росії (41% сукупних обсягів торгівлі ЄС з РФ). Крім нафти і газу вони експортують з Росії й інші товари. Наприклад, Польща за даними Рус-Стату у 2021 році знаходилася на 10 місці країн-імпортерів продукції Росії [51]. Вона імпортувала 54% нафти та газу, 17,2% прихованих товарів (скоріш за все товари подвійного використання та воєнного призначення), 9,5% металів та виробів з них, 7,1% товарів хімічної промисловості, 5,1% пластмас, 1,4% деревини та меблів з дерева, по 1 % паперової та харчової продукції, менше 1 % іншого. На 2 місці по імпорту із Росії – Нідерланди. Крім нафти і газу ця країна імпортує 11,4% металів та виробів з них, 1,8% продуктів тваринного походження, 1,2% деревини та меблів, все інше 1%. На 3 місці країн імпортерів з Росії знаходилася Німеччина, яка крім нафти та газу імпортувала 6,3% металів та виробів з них, 6,1% дорогоцінностей, 2% деревини і меблів, 1,6% машин та обладнання, 1,5% хімічної продукції, по 1% пластмас, харчової продукції. Отже, можна бачити потребу країн ЄС в металах та виробках з них, деревині та меблях, товарах хімічній промисловості та пластмасах, товарах харчової промисловості. Все це може бути вироблено українським бізнесом за умови підтримки держави та спільних проектів з іншими країнами. Тим більше, що необхідні ресурси, як і дешева робоча сила в Україні є. Отже, можна бачити потенційні інвестиційні можливості в Україні.

Таким чином розробка ефективної державної інвестиційної стратегії та політики в Україні для відновлення економіки у післявоєнний період може забезпечити імпортозаміщення товарів з країн-агресорів, знизити навантаження на країни ЄС щодо утримання біженців, забезпечити розвиток економіки. Участь у відбудові української економіки у майбутньому висуває на передній

план залучення інвестицій національного та міжнародного бізнесу, міжнародних організацій. Бажанням допомагати у розвитку економіки України з боку інших країн, міжнародних організації та населення потрібно вчасно і грамотно скористатися українському уряду.

Для прикладу розглянемо відновлення економіки Боснії і Герцоговини у постконфліктний період. Вони мали «Програмний проект реконструкції та європейської інтеграції Балканських країн», який був розроблений і презентований у 1999 році інститутами LSE (м. Лондон) та WIIW (м. Відень). За цим проектом Боснія і Герцоговина отримали безповоротну допомогу у 7 млрд. доларів (200% від їхнього ВВП за 1996 рік). Цю допомогу розподіляло 11 секторальних цільових груп із головуванням ключових донорів. Загальне керівництво здійснювала Центральна економічна група, що підпорядковувалася Офісу верховного представника. Координацію отримання допомоги проводили спільно ЄС та Світовий банк [52].

Реалізація проектів інфраструктурного відновлення у Боснії і Герцоговини відбувалася з 1999 по 2004 роки, була майже успішною, однак структурна перебудова економіки значного успіху не мала. Це призвело до відставання Боснії і Герцоговини від інших країн Балканського регіону. Причин можна назвати декілька:

- по-перше, уряд не мав загального стратегічного бачення розвитку економіки з попередньою обґрунтованістю його ефективності;

- по-друге, був відсутній державний орган, який забезпечував би загальну координацію проектів державно-приватного партнерства відновлення економіки, комунікацію між окремими донорами і виконавцями, контролював би відповідальність обох сторін та координував би з Центральною економічною групою;

- по-третє, «Програмний проект» був спрямований на фізичне відновлення інфраструктури (будівництво та ремонт об'єктів суспільного значення), швидке відновлення економіки (першочергові завдання), забезпечення першочергових потреб населення та повернення біженців, створення бази для стійкого зростання та відновлення фізичних активів. Однак для відновлення виробництва товарів та послуг було надано лише 3% міжнародної допомоги;

- по-четверте, значний обсяг коштів міжнародної фінансової допомоги (близько 20%) було спрямовано на аналітичні дослідження, утримання зовнішнього персоналу, іноземне консультування, технічне співробітництво тощо. Тобто цей обсяг коштів не мав ефективного розподілу.

Ці та інші приклади світової практики було взято урядом для розробки Плану відновлення України, який розроблено в межах реалізації державної інвестиційної політики у післявоєнний період.

Вперше План відновлення України був презентований на Міжнародній конференції 4-5 липня 2022 року у Лугано (Швейцарія). Потім відбулася оцінка уряду України, Європейської комісії та Світового банку 9 вересня 2022 року у Брюсселі (Бельгія) та доповідь на Міжнародній експертній конференції з питань

відновлення, реконструкції та модернізації України 25 жовтня 2022 року у Берліні (Німеччина) [53]. Основні тези даного Плану [54] зведені на рис. 22-23.

Рисунок 22 – Основні тези Плану відновлення України у післявоєнний період
 Джерело: зведені дані автором на основі [53-55]

Наведені на рис. 22 та 23 тези Плану відновлення України визначаються мінімальний розмір інвестицій у розвиток країни після війни станом на липень 2022 року. «У звіті йдеться, що до 2024 року мінімально Україні потрібно 105 млрд. доларів – для відновлення соціальної, енергетичної та транспортної інфраструктури, підтримки сільського господарства, закупівлі газу та очищення території після війни. У довгостроковій перспективі потрібно ще близько 244 млрд. на відновлення секторів економіки» [53].

Національні програми Плану відновлення України наведені на офіційному сайті [56].

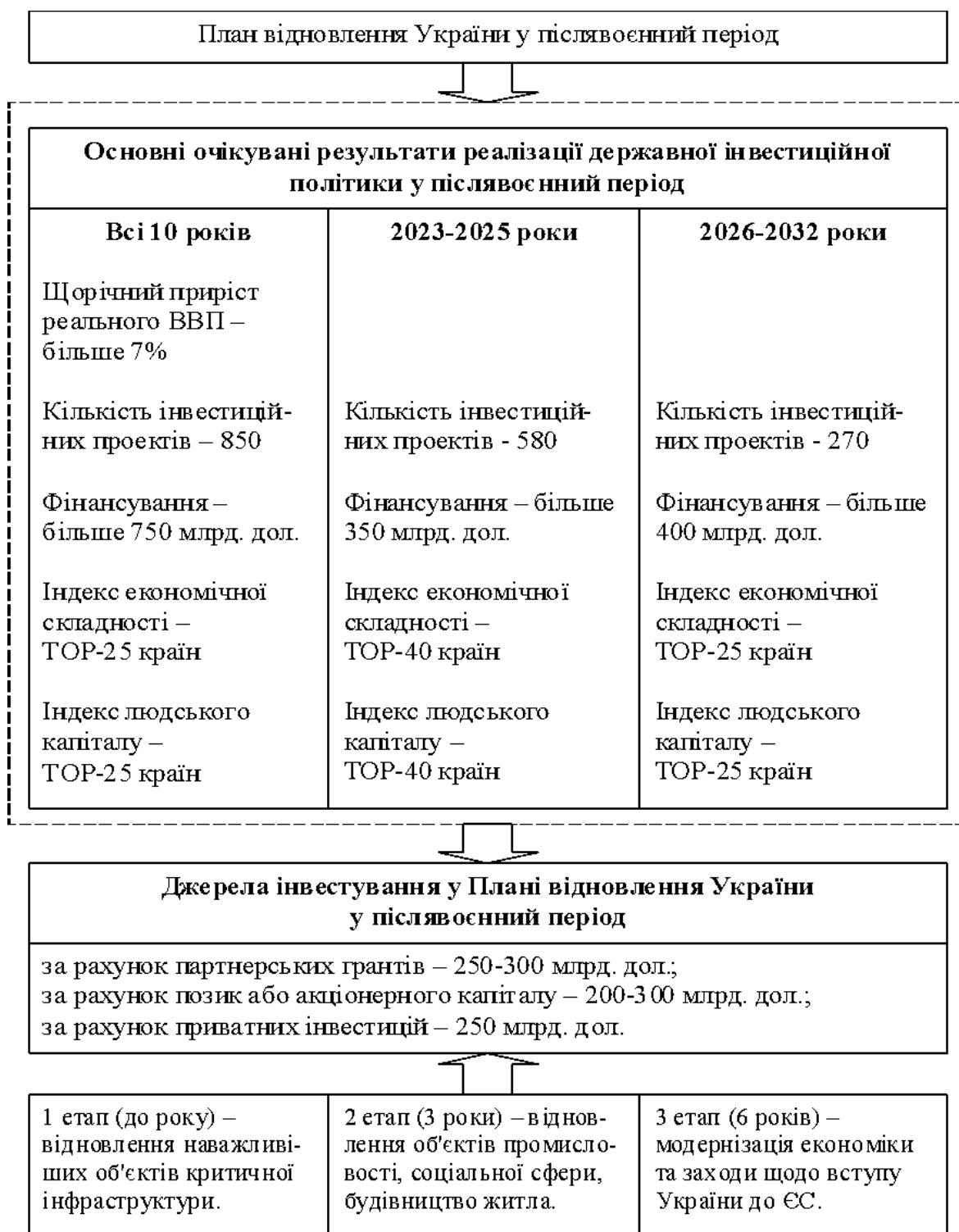

Рисунок 23 – Основні очікувані результати реалізації державної інвестиційної політики у Плані відновлення України у післявоєнний період
 Джерело: складено автором на основі [55-56]

Крім того, українському уряду доцільно розглядати програми розвитку тих галузей національної економіки, які забезпечують високу додатну вартість. За наявності значних інвестицій, підтримки держави та доступу до сучасних технологій можна забезпечити розробку і реалізацію проєктів будівництва

нових виробництв електродвигунів, трансформаторів, генераторів, побутової електротехніки та електроніки. Також доцільно розглядати активізацію інвестування для розвитку сфер ІТ-технологій. Довоєнне минуле та дії ІТ-спеціалістів під час воєнного стану показали, що в Україні велика чисельність професіоналів у цій сфері, яких можна залучати до сумісних проектів держави і бізнесу. За приклад можна взяти швидкий розвиток економіки Китаю – перехід на виробництво товарів і послуг з високою доданою вартістю. Економіка України при грамотному інвестуванні у пріоритетні галузі може стати ефективною економікою.

Підсумовуючи можна зробити декілька висновків для успішної реалізації державної інвестиційної політики України у післявоєнний період (рис. 24).

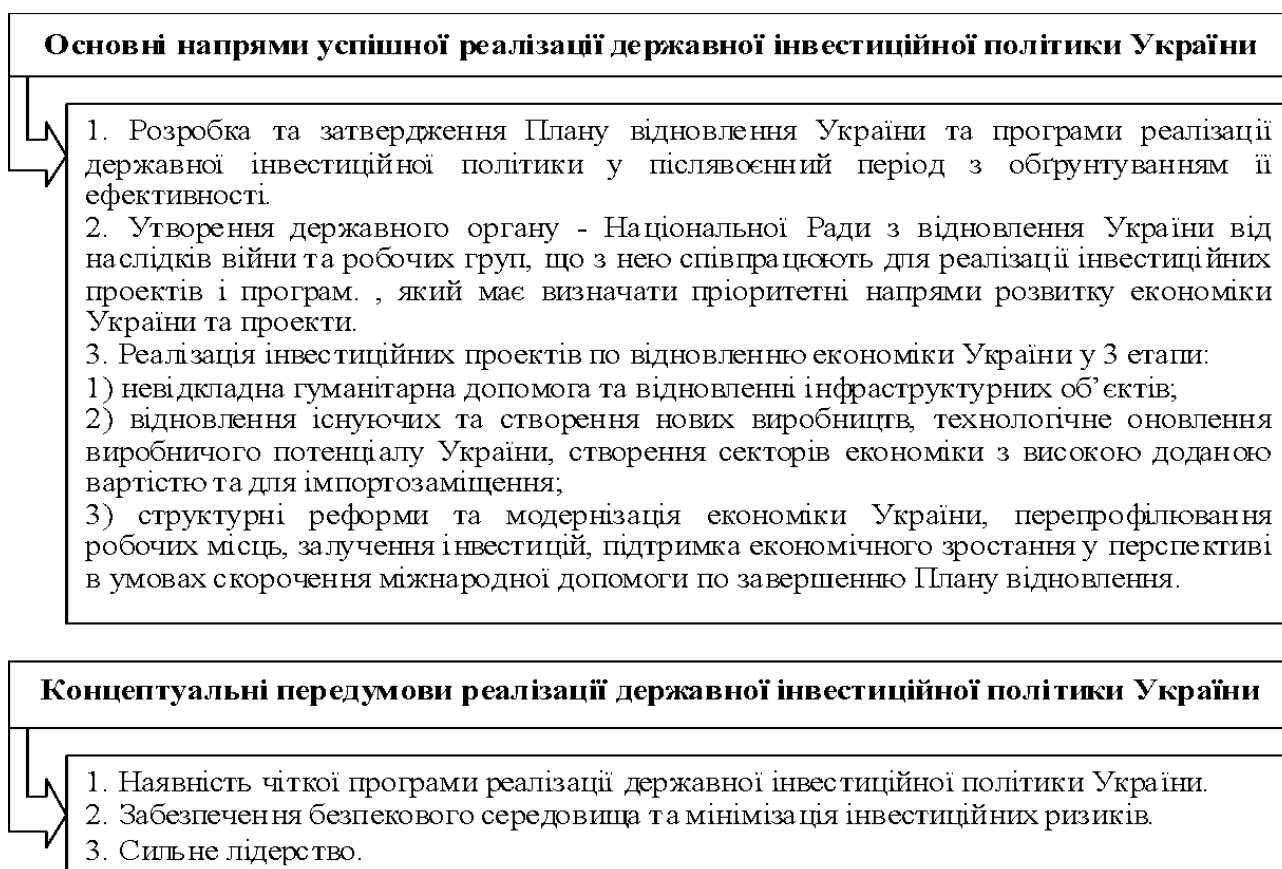

Рисунок 24 – Основні напрями та концептуальні передумови успішної реалізації державної інвестиційної політики України

Джерело: визначено автором

Таким чином можна підсумувати, що реалізація державної інвестиційної політики в Україні має важливе значення для економічного розквіту України у післявоєнний період. Це може забезпечити швидке відновлення інфраструктури, промисловості, соціальної сфери та стане інструментом допомоги уряду.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

У кваліфікаційній магістерській роботі проведено теоретичне обґрунтування сутності та змісту державної інвестиційної політики, практичне дослідження механізму її реалізації в Україні з урахуванням внутрішнього та зовнішнього середовища, вивчення методів державного впливу на інвестиційне суспільство, а також визначення основних напрямів інвестування у післявоєнний період.

Визначено, що об'єктом дослідження є процес формування та реалізації державної інвестиційної політики. Предметом – теоретичні, методичні та практичні питання щодо формування державної інвестиційної політики та механізму її реалізації в нестабільних умовах впливу внутрішнього і зовнішнього середовища та ризиків війни.

Проведене дослідження сутності державної інвестиційної політики дозволило виявити існування різних поглядів вітчизняних та зарубіжних учених на цей аспект. Запропоновано для побудови логічного та системного дослідження державної інвестиційної політики провести морфологічний аналіз існуючих визначень. Її сутність запропоновано визначати через поєднання таких економічних категорій як «інвестиції», у тому числі державні, та «державна політика».

За Законом України «Про інвестиційну діяльність» інвестиції – це всі види майнових та інтелектуальних цінностей, які вкладають в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, внаслідок якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект.

Державні інвестиції – це види грошових, майнових та інтелектуальних цінностей, які вкладаються центральними і місцевими органами влади та управління в об'єкти інвестування (активи, проекти і програми) за рахунок коштів бюджетів, позабюджетних фондів і залучених коштів з метою отримання соціальних, економічних, екологічних та інших ефектів.

При визначенні сутності державної політики визначено, що її потрібно розглядати як комплекс заходів, дій, рішень уряду, державних органів спрямовану на досягнення поставлених цілей держави та розв'язання суспільних проблем.

Поєднуючи визначення сутності економічних категорій «інвестиції» та «державна політика» з'ясована сутність державної інвестиційної політики на основі поглядів різних авторів. Визначено, що це багатоаспектне та різнопланове поняття. Воно визначається як:

- складова частина економічної політики держави;
- ряд заходів з боку органів державної влади;
- комплекс урядових рішень;
- системна і цілеспрямована інвестиційна діяльність;
- визначення структурних та кількісних потреб в інвестиційних ресурсах.

У магістерській роботі застосовується науковий погляд Голеніщевої Є. про те, що державна інвестиційна політика – це «комплекс взаємопов'язаних

цілей та заходів щодо забезпечення необхідного рівня та структури капіталовкладень в економіку країни і окремі її сфери і галузі, підвищенню інвестиційної активності всіх основних агентів відтворювальної діяльності: населення, підприємців і держави; діяльність держави, спрямована на вишукування джерел інвестицій і встановлення раціональних областей їх використання» [21].

Державна інвестиційна політика направлена на виконання цілей, важливих для суспільства. Для розуміння її мети та завдань зроблено їхню структурну декомпозицію. Відповідно до неї виділено такі основні цілі державної інвестиційної політики: формування прогресивної структури і підвищення конкурентоспроможності економіки країни, її окремих галузей і підприємств; розвиток соціальної сфери і зростання її внеску в збільшення економічного потенціалу країни; підвищення рівня інтеграції національної економіки у світовий економічний, науковий освітній процес. Відповідно до цих цілей встановлено завдання державної інвестиційної політики.

На основі проведеного дослідження сутності, цілей та завдань державної інвестиційної політики сформульовано структурну декомпозицію механізму реалізації державної інвестиційної політики. Визначено, що таким механізмом є сукупність різноманітних інструментів, які упорядковані для послідовного і логічного застосування при досягненні поставлених державою цілей інвестиційної діяльності в країні.

Механізм реалізації державної інвестиційної політики ґрунтується на чотирьох основних елементах, до яких відноситься:

1. Аналіз стану інвестиційної діяльності, за допомогою якого реалізується раціональна державна інвестиційна політика.
2. Аналіз цілей державної інвестиційної політики.
3. Аналіз відповідності цілей і завдань інтересами суспільства та суб'єктів інвестування.
4. Аналіз застосування інструментів державного регулювання інвестиційної діяльності.

Етапами реалізації державної інвестиційної політики є її ініціювання, формування, здійснення та оцінка. Відповідно до цих етапів визначаються зміст та очікувані результати реалізації державної інвестиційної політики. На кожному з етапів застосовуються інструменти, регулятори, важелі та стимулятори реалізації державної інвестиційної політики. До них відносяться:

- законодавчі, нормативні та інші регуляторні акти;
- державні норми та стандарти (екологічні, технологічні та інші);
- податки, податкові ставки та податкові пільги;
- контроль та моніторинг реалізації інвестиційних проектів;
- визначення умов користування природними ресурсами
- інше.

Отже, механізм реалізації державної інвестиційної політики є достатньо складним та багатоаспектним. У його структуру входять суб'єкти і об'єкти регулювання інвестиційної діяльності, методи, інструменти, важелі впливу та

фінансове забезпечення. На дієвість механізму реалізації державної інвестиційної політики суттєво впливають фактори розвитку національної економіки, політична та економічна стабільність, сприятливість інвестиційного клімату в країні, розвиток науково-технічного прогресу, інвестиційна привабливість галузей економіки та окремих територій та інше.

На основі проведеного теоретичного дослідження зроблено аналіз інвестиційної діяльності та державної інвестиційної політики в Україні. Запропоновано етапи проведення аналізу:

1. Аналіз іноземних інвестицій за даними платіжного балансу України.
2. Аналіз динаміки міжнародної інвестиційної позиції.
3. Аналіз динаміки і структури капітальних інвестицій.
4. Аналіз джерел фінансування капітальних інвестицій.

Аналітичним періодом було обрано 2017-2021 роки з подальшим розглядом сучасного стану у 2022 році під час війни в Україні.

Аналіз проводиться за даними Державної служби статистики України та Міністерства економіки України.

Аналіз іноземних інвестицій за даними платіжного балансу України показав, що впродовж всього аналізованого періоду, крім 2020 року, Україна мала пасивний платіжний баланс за розділом «С. Фінансовий рахунок», у якому відображаються статті інвестицій. Це говорить про те, що сума інвестицій, які спрямовуються за кордон перевищує суму тих інвестицій, які надходять із-за кордону. У 2020 році інвестиційні надходження в Україну перевищували їх відтік за кордон. Загалом наявність сальдо говорить про нерівновагу балансу за інвестиційними операціями, що у довгостроковому аспекті повинно змусити уряд країни здійснювати інтервенцію в економіку.

Загалом можна підсумувати, що спостерігається дуже незначне надходження інвестицій в Україну у порівнянні з їх відтоком, що говорить про існуючі проблеми у реалізації інвестиційної політики держави.

За результатами аналізу динаміки чистої міжнародної інвестиційної позиції України можна вважати «чистим боржником» перед зовнішнім світом у довгостроковій перспективі. А зважаючи на війну України з РФ ця проблема подалі поглиблюється.

Аналіз динаміки і структури капітальних інвестицій в Україні показав, що обсяги освоєння капітальних інвестицій підприємств України у 2021 році становили 528802 млн. грн. Порівняно з попереднім роком відбулося їхнє збільшення на 11% порівняно з 2020 роком. У 2017-2019 роках спостерігалася позитивна тенденція до активізації інвестування у реальний сектор економіки України. Найвищими обсягами капітальних інвестицій характеризувався 2019 рік. У структурі освоєних капітальних інвестицій в Україні основну частину займають інвестиції в матеріальні активи – 96%. Відповідно обсяг інвестицій в нематеріальні активи – 4%.

Дослідуючи структуру освоєних капітальних інвестицій за сферами економічної діяльності визначено, що у 2021 році найбільший обсяг спрямовувався у промисловість (35,5%). Також достатньо інвестицій було

освоєно у будівництві (7,8%), сільське, лісове та рибне господарство (10,0%), інформація та телекомунікації (4,4%), оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (8,2%), транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність (6,9%), державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування (12,3%), операції з нерухомим майном (3,9%).

За структурою в обсягах капітальних інвестицій за обсягами вкладення найбільшу частку займали вкладення у машини, обладнання та інвентар – 31,42%. Інвестиції в інженерні споруди склали 29,32%. Інвестиції в будівлі нежитлові становили 14,15%, в транспортні засоби 10,77%. Інвестиції в інші об'єкти становили менше 5%.

Головним джерелом фінансування капітальних інвестицій були переважно власні кошти підприємств та організацій. За рахунок цих коштів у 2021 році освоєно 68,6% капіталовкладень. Відсоток фінансування капітальних інвестицій за рахунок банківських кредитів та інших позик становив 5,0%. За рахунок державного та місцевих бюджетів освоєно 17,6% капітальних інвестицій. Частка коштів іноземних інвесторів становила 0,1%. Частка коштів населення на будівництво житла – 5,4%. Інші джерела фінансування – 3,3%.

Незважаючи на позитивні тенденції інвестиційної діяльності в Україні проведений аналіз виявив і негативні тенденції – від'ємна у довгостроковому періоді чиста міжнародна інвестиційна позиція, що говорить залежність України від грошових вливань інших країн та міжнародних фінансових організацій. Це говорить про існуючі проблеми у реалізації інвестиційної політики держави.

Характеристика механізму реалізації державної інвестиційної політики в Україні показала, що головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, який здійснює реалізацію державної інвестиційної політики, є Міністерство економіки України. До його складу входить Департамент інвестицій та інновацій, який безпосередньо організовує та приймає участь у реалізації інвестиційної політики України на кожному етапі. Даний Департамент у структурі має управління інвестицій, управління інновацій, управління державно-приватного партнерства та державних інвестиційних проектів.

Крім Міністерства економіки України до суб'єктів, що реалізують державну інноваційну політику відносяться: Державна інноваційна фінансово-кредитна установа; Міжвідомча комісія з питань державних інвестиційних проектів, Бюро із залучення інвестицій; Офіс залучення інвестицій; Державна організація «Агенція з питань підтримки державно-приватного партнерства».

Розгляд завдань всіх наведених вище державних установ підтвердив розгалуженість суб'єктів для забезпечення функціонування механізму реалізації державної інвестиційної політики в Україні.

При забезпеченні механізму реалізації державної інвестиційної політики в Україні важливості набуває законодавче та нормативно-правове регулювання. У 1991 році був прийнятий головний закон, що регулює інвестиційну діяльність

– Закон України «Про інвестиційну діяльність». Крім нього впродовж незалежності України було прийнято цілу низку законодавчих та підзаконних актів для удосконалення реалізації державної інвестиційної політики. В останні роки відбулося удосконалення законодавчої бази у сфері інвестування. А вже під час війни України з РФ прийняті законодавчі і нормативні акти, які забезпечують державну підтримку найбільш важливим масштабним інвестиційним проектам.

За результатами проведеного аналізу зроблено висновок, що в Україні в останні аналізовані роки спостерігалася активізація інвестиційної діяльності, незважаючи на впливи криз та від'ємне значення чистої міжнародної інвестиційної позиції. Україна залишалася залежною від зовнішнього світу, у тому числі і в сфері інвестування. Але інвестиційна діяльність проводилася, капітальні інвестиції як вкладення в реальний сектор економіки країни, зростали. Можна спостерігати бажання та достатні можливості для реалізації державної інвестиційної політики в напрямку залучення інвестицій для розвитку національної економіки.

Для визначення перспектив реалізації державної інвестиційної політики в Україні у післявоєнний період проведено SWOT-аналіз.

Визначені істотні ризики при реалізації державної інвестиційної політики. Вони пов'язані з ринковими факторами, нормативно-правовими, операційними, фінансовими та макроекономічними, соціальними та політичними причинами, отриманням дозволів та ліцензій, проектуванням і будівництвом об'єктів, форс-мажорними обставинами та непередбачуваними подіями. Такими обставинами і подіями, які вплинули і на інші системні ризики стала війна України з РФ. На даний момент часу найбільшими ризиками для ефективного впровадження інвестиційної політики в Україні є воєнні ризики, ризики форс-мажорних обставин – ризик непередбачуваних обставин, які не підлягають контролю. Характеризуючи інвестиційні ризики в Україні можна говорити про їх катастрофічність. Проведений аналіз реалізації інвестиційних проектів в Україні на правах державно-приватного партнерства у зв'язку з військовою агресією РФ показав їхнє повне припинення. Зроблено висновок по можливості часткового відновлення деяких проектів у післявоєнний період.

Для визначення шляхів активізації інвестиційної діяльності в Україні у післявоєнний період у магістерській роботі зроблено SWOT-аналіз реалізації державної інвестиційної політики в Україні у післявоєнний період. Визначено сильні та слабкі сторони, можливості та загрози реалізації державної інвестиційної політики. Серед основних сильних сторін можна назвати:

- зацікавленість уряду України у реалізації інвестиційної політики держави та реалізації інвестиційних проектів; наявність Департаменту інвестиційно-інноваційної політики та розвитку державно-приватного партнерства при Міністерстві економічного розвитку і торгівлі України, що здійснює підтримку та урегульовує питання з реалізації державних інвестиційних проектів;

- достатньо розроблена для реалізації інвестиційних проектів законодавча база, наявність дорожньої карти, положень, інструкцій, методичних розробок щодо реалізації проектів державно-приватного партнерства, їх постійне удосконалення;

- можливості використання передового досвіду провідних країн світу;
- фінансова та технічна підтримка з боку європейських країн та міжнародних організацій зі значним досвідом реалізації державних інвестиційних проектів;

- кваліфікована робоча сила за найнижчою в Європі вартістю;
- можливість застосування різних форм і моделей реалізації інвестиційних проектів з точки зору структури фінансування та розподілу відповідальності і ризиків між партнерами;

- наявність досвіду приватних партнерів у реалізації масштабних інвестиційних проектів та проектів державно-приватного партнерства в Україні.

Так само визначалися й інші складові SWOT-аналізу. Їх можна взяти за основу для визначення напрямів її успішної реалізації в Україні у післявоєнний період. Досліджуючи ці напрями на основі сучасної ситуації у сфері енергетики, товарів та послуг, які імпортуються, а також зважаючи на існуючий світовий досвід (країн ЄС, Китаю, країн Балканського регіону при відновленні після військового конфлікту) встановлені пріоритети розвитку економіки України. З'ясовано, що економіка України повинна орієнтуватися на формування незалежної енергетичної системи, розвиток низьковуглецевої «чистої» енергетики, нові виробництва з імпортозаміщення, розвиток ІТ-сектору та галузей національної економіки, які забезпечують високу додатну вартість.

Таким чином, розробка ефективної державної інвестиційної стратегії та політики в Україні для відновлення економіки у післявоєнний період може забезпечити імпортозаміщення товарів з країн-агресорів, знизити навантаження на країни ЄС щодо утримання біженців, забезпечити розвиток економіки. Участь у відбудові української економіки у майбутньому висуває на передній план залучення інвестицій національного та міжнародного бізнесу, міжнародних організацій. Бажанням допомагати у розвитку економіки України з боку інших країн, міжнародних організацій та населення потрібно вчасно і грамотно скористатися українському уряду.

Для відновлення України у післявоєнний період міжнародній спільноті у липні-жовтні 2022 року був презентований План, візія якого «Сильна європейська країна – магніт для іноземних інвестицій». У роботі охарактеризовано основні аспекти Плану відновлення України.

План відновлення України розрахований на 10 років, охоплює 15 Національних програм та здійснюється у 3 етапи.

Впровадження Плану відновлення України та контроль за виконанням всіх етапів буде здійснювати Національна Рада з відновлення України від наслідків війни, у яку ввійшли Президент України, Голова Верховної ради,

Прем'єр-міністр та члени Кабінету міністрів України, представників Верховної ради, Офісу Президенту та уряду тощо. Створено робочі групи за окремими напрямами та інвестиційними проектами, у які ввійшли представники державних органів та установ, а також високопрофільні фахівці.

План відновлення України передбачає реалізацію 850 інвестиційних проектів впродовж 10 років (580 проектів розпочнуться у перших 3 роки після закінчення війни, 270 проектів у наступні 7 років).

У План закладено фінансування інвестиційних проектів на суму 750 млрд. дол. США, з яких 350 млрд. дол. у перших 3 роки, 400 млрд. дол. у наступні 7 років.

Планується, що джерела інвестування у проекти розподіляться таким чином:

- за рахунок партнерських грантів – 35-40% всіх інвестицій;
- за рахунок позик або акціонерного капіталу – 25-30% всіх інвестицій;
- за рахунок приватних інвестицій – 35% всіх інвестицій.

На основі проведеного дослідження у магістерській роботі рекомендовані основні напрями успішної реалізації державної інвестиційної політики України у післявоєнний період. Ними є

1. Розробка та затвердження Плану відновлення України та програми реалізації державної інвестиційної політики у післявоєнний період з обґрунтуванням її ефективності.

2. Утворення державного органу – Національної Ради з відновлення України від наслідків війни та робочих груп, що з нею співпрацюють для реалізації інвестиційних проектів і програм, який має визначати пріоритетні напрями розвитку економіки України та проекти.

3. Реалізація інвестиційних проектів по відновленню економіки України у 3 етапи:

1) невідкладна гуманітарна допомога та відновленні інфраструктурних об'єктів;

2) відновлення існуючих та створення нових виробництв, технологічне оновлення виробничого потенціалу України, створення секторів економіки з високою доданою вартістю та для імпортозаміщення;

3) структурні реформи та модернізація економіки України, перепрофілювання робочих місць, залучення інвестицій, підтримка економічного зростання у перспективі в умовах скорочення міжнародної допомоги по завершенню Плану відновлення.

Реалізації державної інвестиційної політики в Україні у післявоєнний період може забезпечити швидке відновлення інфраструктури, промисловості, соціальної сфери та стане інструментом допомоги уряду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Економічна енциклопедія: у трьох томах. Т. 1. Редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. К.: Видавничий центр «Академія». 2000. 864 с.
2. Чубенко А. Г., Лошицький М. В., Павлов Д. М., Бичкова С. С., Юнін О.С. Інвестиційна політика інституційного інвестора. Київ: Ваїте. 2018. 298 с.
3. Інвестиційна політика підприємства. Про інвестиції. Все про інвестиційну діяльність, кредити та фінанси. URL: <http://xn----dtbjmwegiok9b3mho.xn>.
4. Цанько О. Принципи сталого розвитку і проблеми формування державної інвестиційної політики. Ефективність державного управління. 2017.. Вип. 4 (53). Ч. 2. С. 189-196. URL: http://www.lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/edu_53/fail/22.pdf.
5. Бланк И.А. Управление инвестициями предприятия. К.: Ника-Центр, 2004. 480 с.
6. Про інноваційну діяльність: Закон України №1560-XII від 18.09.1991. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>.
7. Білик В.В. Державне регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності. Економіка та суспільство. 2017. № 10. С. 172-176.
8. Колесник О.О. Оцінка інвестиційного забезпечення розвитку туризму в Україні. Економіка. Управління. Інновації. 2011. № 2(6). URL: http://tourlib.net/statti_kolesnyk6.htm.
9. Дідур К.М. Сутність, класифікація й структура інвестиційної та інноваційної діяльності підприємства. Інвестиції: практика та досвід. 2022. №9-10. С. 30-37. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/9-10_2022/7.pdf.
10. Сорока Л. М. Економічна сутність інвестицій та теоретичні основи інвестування. Ефективна економіка. 2014. №2. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2888>.
11. Герасимчук З.В., Ткачук В.Р. Інвестиційний потенціал регіону: методика оцінки, механізми нарощення: монографія. Луцьк: Надстир'я, 2009. 232 с.
12. Енциклопедичний словник з державного управління. За заг. ред. Ковбасюка Ю.В., Трощинського В.П., Сурміна Ю.П. К.: НАДУ. 2010. 820 с.
13. Рябічко О. В. Державна політика регулювання підприємницької діяльності: механізми формування. Актуальні проблеми державного управління. 2011. №1(39). С. 72-76.
14. Андріяш В.І. Державна політика: концептуальні аспекти визначення. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2013. № 9. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=626>.
15. Шевердіна О. В. Інвестиційна політика України як об'єкт державної економічної політики. Публічне управління: теорія та практика. 2012. №4(12). С. 111-117.

16. Коюда О. П., Лепейко О. П., Коюда В. О. та ін. Інвестування. К.: Знання. 2008. 452 с.
17. Богданенко А.І. Державна інвестиційна політика в системі факторів економічного розвитку України. Публічне урядування. 2019 №2(17). С. 15-25. URL: <https://doi.org/10.32689/2617-2224-2019-17-2-15-25>.
18. Господарський кодекс України № 436-IV від 16.01.2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.
19. Кудрявцева В.В. Інвестиційна політика держави як інструмент регулюючого впливу на інвестиційну діяльність. Економічна теорія та право. 2016. № 4 (27). С. 157-168.
20. Петухова О.М. Інвестування: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури. 2014. 336 с..
21. Голеніщева Є.Ю. Теоретичні засади державної інвестиційної політики. Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія Державне управління. 2015. Вип. 3. С. 1-7. URL: <https://nuczu.edu.ua/sciencearchive/PublicAdministration/vol3/03.pdf>.
22. Гриценко Л.Л. Державна інвестиційна політика: сутність, цілі та завдання. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. 2012. Вип. 22(2). URL: [http://www.kntu.kr.ua/doc/zb_22\(2\)_ekon/stat_20_1/15.pdf](http://www.kntu.kr.ua/doc/zb_22(2)_ekon/stat_20_1/15.pdf).
23. Затонацька Т. Світовий досвід формування державної інвестиційної політики та механізмів її реалізації. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. 2014. Вип. 9(161). С. 6-10.
24. Економічна політика: навч. посібник. URL: https://pidru4niki.com/15970122/ekonomika/mehanizm_realizatsiyi_ekonomichnoyi_politiki.
25. Літвінов О.С., Капталан С.М. Сутність та види механізмів в економіці. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2017. Випуск 6(11). С. 146-149.
26. Качур Р.П. Державне регулювання інвестиційної діяльності в трансформаційній економіці України. Дис. ... канд. екон. наук, спец. 08.00.03. Львів: ЛНУ. 2015. 237 с.
27. Котикова О.І. Державне регулювання економіки та економічна політика: конспект лекцій. Миколаїв: МНАУ. 2016. 137 с. URL: http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2141/1/Derzhavne_rehulyuvannya_ekonomiky_Kotyкова.pdf.
28. Методологічний коментар до статистики зовнішнього сектору. Офіційний сайт Національного банку України (дата звернення 12.10.2022) . URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/BoP_methodology.pdf.
29. Статистика зовнішнього сектору. Офіційний сайт Національного банку України (дата звернення 12.10.2022). URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external#1>.
30. Стан інвестиційної діяльності в Україні. Офіційний сайт Міністерства економіки України (дата звернення 12.10.2022). URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA>.

31. Державна служба статистики України (дата звернення 13.10.2022). URL: www.ukrstat.gov.ua.
32. Інвестиційна політика та інвестиційне співробітництво. Офіційний сайт Міністерства економіки України (дата звернення 15.10.2022). URL: <https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>.
33. Державна інноваційна фінансово-кредитна установа (дата звернення 16.10.2022). URL: <https://sfii.gov.ua/>.
34. Деякі питання управління державними інвестиціями: постанова Кабінету міністрів України № 571 від 22.07.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/571-2015-%D0%BF#Text>.
35. Офіційний сайт Ukraineinvest - урядового Офісу залучення інвестицій (дата звернення 16.10.2022). URL: <https://ukraineinvest.gov.ua/uk/services-team/>.
36. Офіційний сайт Державної організації «Агенція з питань підтримки державно-приватного партнерства» (дата звернення 16.10.2022). URL: <https://ppragency.me.gov.ua/>.
37. Про державно-приватне партнерство: Закон України №2404-VI від 01.07.2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text>.
38. Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні: Закон України № 1116-IX від 17.12.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1116-20#Text>.
39. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо створення сприятливих умов для діяльності індустріальних парків в Україні: Закон України № 2330-IX від 21.06.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2330-20#Text>.
40. Про внесення змін до статті 287 Митного кодексу України щодо створення сприятливих умов для діяльності індустріальних парків в Україні: Закон України № 2331-IX від 21.06.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2331-20#Text>.
41. Конохова З. П. Моделі державного регулювання економіки: навч.-метод. посіб. Харків: НТУ. 2018. 132 с. .
42. Селіверстова Л.С., Міх О.М. Інвестиційна політика підприємства в контексті забезпечення сталого розвитку. Ефективна економіка. 2019. №11. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/11_2019/16.pdf.
43. Бабяк Н.Д. Контролінг ризиків проектів державно-приватного партнерства. Фінанси України. 2014. №6. С. 95-111. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Fu_2014_6_10.pdf.
44. Fischer K., H Alfen. Incentive and payment mechanisms as part of risk management in PPP contracts. Journal of Interdisciplinary Property Research. 2009. Vol. 1. Pp. 5-25.
45. Проекти державно-приватного партнерства. Офіційний сайт міністерства економіки України (дата звернення 10.11.2022). URL: <https://www.me.gov.ua/>.

46. Поточні проекти ДПП. Агенція з питань підтримки державно-приватного партнерства (дата звернення 10.11.2022). URL: <https://ppragency.me.gov.ua/uk/projects/>.

47. SWOT аналіз реалізації проектів ДПП в інфраструктурі в Україні. Основні фактори. Київ:SPILNO. 2017. 17с..

48. Інфографіка (імпорт). Зовнішня торгівля (аналітика). Міністерство економіки України. 21.10.2021. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=7e82c6e6-e65b-44ae-8a9a-48b6851f6d47&tag=Infografika-import->.

49. Співпраця між Україною та Білоруссю: скільки діє угод та як змінювався товарообіг. Слово і діло: Аналітичний портал. 30.09.2021. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/09/30/infografika/polityka/spivprasya-mizh-ukrayinoyu-ta-bilorussyu-skilky-diye-uhod-ta-yak-zminyuvavsya-tovaroobih>.

50. Хотин Р. «Неподобство». Чому росте торгівля України з Росією в час війни і збільшується імпорт з Росії?. Радіо Свобода. 18.02.2022. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/ukrayina-rosiya-economika-eksport-import-nebezpeky/31708814.html>.

51. Экспорт из России в Польшу. Экспорт и импорт по России и странам. Статистика внешней торговли Ру-Стат. 02.04.2022. URL: <https://ru-stat.com/date-M202102-202201/RU/export/PL>.

52. Данилишин Б. Як відновлювати економіку після війни. Програмна відбудова Боснії та Герцеговини: уроки для України. LB.ua. 25.03.2022. URL: https://lb.ua/blog/bogdan_danylysyn/510994_yak_vidnovlyuvati_ekonomiku_pislya.html.

53. Скільки буде коштувати повоєнне відновлення України: перші оцінки. Аналітичний портал «Слово і діло». 28.10.2022. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/10/28/infografika/ekonomika/skilky-bude-koshtuvaty-povoyenne-vidnovlennya-ukrayiny-pershi-oczinky>.

54. План відновлення України. Національна Рада з відновлення України від наслідків війни. Липень 2022. URL: https://uploads-ssl.webflow.com/625d81ec8313622a52e2f031/62c19ac16c921fc712205f03_NRC%20Ukraine%27s%20Recovery%20Plan%20blueprint_UKR.pdf.

55. План відновлення України. Офіційний сайт Ukraineinvest - урядового Офісу залучення інвестицій. URL: <https://ukraineinvest.gov.ua/uk/response-to-war/ukraine-recovery-plan/>.

56. Національні програми Плану відновлення України. 27.11.2022. URL: <https://recovery.gov.ua/>.